

pp. 1-116
 835 s. 835 A13/8/82 K34/82. 1
 K34/82. 116 pages

H.M. Mohlabe,
 Rules and tabus for ngwetši.
 Bethany Mission,
 P.O. Trichardtstad.

$f \frac{7}{16} \times 116 = 50 \text{ pp}$ rec 14/6/49 23-5-1949.

£4=10=0 Seripa sa 2. (mankiwa)
 ind Bophelo bja mikiwa.

Tema ya 7.

Ngwetši ke mosadi yo moswa.

Sl. Ditaba tša ngwetši.

Mikiwa o bitšwa ngwetši go a tsene mo-
 tseng wa bogadi, gela a diš tsenago ke
 moka ba mitsa ka leina la ngwetši. O bi-
 tšwa gore ke ngwetši le baka ka moka. Ke-
 ina le la ngwetši le tšilo bolaya ke ngwana
 wa gagwe wa mathomō, bjale mowe a sa
 bitšwa ngwetši, ke le thari. Mosadi yo baya-
 go ba mitsa ngwetši le baka le le telele, ke ngwe-
 tši yo we a sa fetogego ka pela, yena ba
 ka mitsa ngwetši ngwaga ka moka, go fitlhelē
 ge ba bile ba lapa, go lapa ga bona ke go tlo-
 tsana ditšhila naē.

Ba tla mitsa gore ke lethari, ba dutšhi naē
 le baka, ka goriale mowe le yena tšhabō
 mabapi le matwala wa gagwe, ga esale

835

K34/82

Z

e Kgolo, matlhomong o šetše a kile a rogana le matswala wa gagwe, ka goriale mowe le ina la bongwetši le hwile. Isela e nqwe ya go bolaya leina la nqwetši, ke gore ke mekgwa ya nqwetši, ya go serate go apea pitša ya matswala wa gagwe, a phakiša go nyaka tša gagwe dipitša, ba matlhatlela ya gagwe pitša a pea tša gagwe, ke moka leina la bongwetši le hwile.

† Nqwetši yo we a yago a tšea lebaka leleketele ba mitsa gore ke nqwetši, ele gore lebaka le we le dira ke gore a hwetšane mpa Kapela. O fo bitšwa gore ke nqwetši, go a pea dipitša tša matswala wa gagwe, nqwaga o kaba wa fêla ba fo mitsa gore ke nqwetši, yêna leina la bongwetši le tšilo fêla ka moago ga nqwaga.

S. 2. Madulô a nqwetši.

Ge nqwetši a le bogadi, o phela kanqwakong wa matswala wa gagwe le monna wa gagwe. ke go mosogana a na le nqwakô wa gagwe, ga ba dumelle gore ba dulêka ga ôna. lebaka la gore a tšime kanqwakong wa matswala wa gagwe, ke lebaka la

835

K34/82

3

mo nqwetsi a na le nqwana, ka gobane nqwana
 yo we wa mathomô o swanetše go mmêlêgê-
 la ka nqwakong wa matswala wa gagwe bja-
 le ba ka kgona ba e ts'wa ba ya ba dula
 ka nqwakong wa mosogana, ka goniale mo-
 we ke mosadi le yêna papago nqwana ke monna
 ba bolotšê kameng ga banna le basadi, ba mo-
 tlhatlêla ts'ar gagwe dipitšê.

Monna wa mosadi wa nqwetsi a dumêlê-
 lwa gore a gê nqwako o moswa, ka moxa-
 go ga nqwaga a ka kgona a aga nqwako,
 ka gobane boswa bja mosadi bo fedile bja-
 le boswa go setšê bja nqwako. ke ge go-
 le bjale mosadi a ka seke a bota nqwako
 o we wa gagwe ke monna wa gagwe e
 bare go aila. Nqwako o we o tla bota
 ke batswadi ba nqwetsi ga môgô le matswa-
 la wa nqwetsi.

Nqwako wa bobedi, ge monna a aga nwa-
 ko wa bobedi, ke gona bjale a ka botlago ka
 noši ka gobane ba morutile. go bjale ka
 nqwana wa pele yo we a bêtêgêlwago ka
 nqwakong wa matswala wa gagwe, nqwana
 wa bobedi a ka mêtêgêla ka nqwakong wa

835

K34/82

4

bōna, ge ele molaō wa mongwa ba o phe-
tile.

Moraka, ga godumelwe, gore ge nqwetsi a the-
ne motseng, ke moka ba khudugē ba yo a ga
moraka, ke gore motse o moswa. Gorata gore
leina la bo nqwetsi lehwe pele, ba kgone ba
yo a ga moraka. Molato ke gore nqwetsi ba
ka ya ba a ga ka yēna motse. Taba ya bobē-
di, a ka seke a botšā ke motho, ka gobane
ne matwala wa gagwe le yēna o tla-ba a
a sena sebaka ka gobane le yēna o bō-
ta wa gagwe.

Matgolo wa mosogana a ka seke a tla go-
kgona go bōtēla moredi, ka gobane matwala
la wa gagwe a ka belaēla. Ge ba bōta
ntko ya nqwetsi gorata gore matwala wa
nqwetsi le yēna a bē gōna. Dithuri di dula
mabotong, ka gori le mowe motswadi wa
mosogana ge a le gōna, ba tla šitwa go
dira mekgwa ya mohuta o we. Gona le
seema se barego, ke mokgaritwane wa
le bōtō, ge ke ija ga ke bōne ke motho ke
bōna ke mong le bōtō ka noši. Ke lona le
baka la gore matgolo wa bōna a ka se fotla

835

K34/82

5

a dira modirô a lenô; motswadi wa mosogana
a segôna.

Go bjale ka ge motho a ka bolabola le mora-
di wa gagwe, gore a dirê bjalwa, ke moka a
trapê ba nna, gore batle ba mothusê go mouji-
ša lešaka la ditšomo. Monq wa lešaka o swa-
netšê go ntšha matšhō dinameng, a lebellê gore
yo monqwê a seke a ntšha mōbu wa lešaka
a tloga naô ~~goba~~ go fanêla se se senqwê
ka meleteng mowe ba tla go fanêla diphathe
tša go tšhê lešaka.

Babanyana, a ba swanêla go aga motse wa
bōna o mowa, ka baka la gore e šu babe
le tlhaloganyō ya gore motse o agiwa ka mo-
kgwa mang. Mowe sa hwetšana diēma tšepedi
goba tšê tharō, se segolo, bare, motse wa mo-
tlhankana le gora ke mošunkwane, ke gore
ga gona molaô, mōho yo monqwê le yo monqwê
a ka fo tšena ka mokgwa o a ka kgonago ka
gore a ona mafōrō.

Sababedi, gare, lefatê le le swa letia ka
le letala. Nguana o swanetšê go kwa batwadi
sewe ba se bolêlago, gê e sale yo monyana,
a ka nyaka gore a yo aga motse wa gagwe

835

K34/82

6

o morwa, batwadi ba ka seke ba modumêla ka gobane e šu a be letlhaloganyo ya go swara motse.

Sa boraro se se, ~~At~~ yo manyana a bolae tsa ebela, seema se se bolêla mabapi le ngwana wa ditlhatô, ke moka a nyaka gore yêna ke yêna monna, ka gobane o šêšê a tšeba modirô wa banna le basadi; ~~ke moka~~ a nyaka gore yêna a gê wa gagwe motse. Batwadi bagagwe ba seke ba dumêla, ka baka la ditlhatô, a fo Hloga. O ile a sêma phate ke moka a fo i-kara, phate, a fo sepela, a sa tšebe mowe a yago, mafelô ba ba bamonyanêla, ba mohwetšane a tšele phate, ke moka ba mogomisa gore a boê gae.

Yo anêla ona le ba bagolo ga gwa loka, ke ge o bitile mosadi tšeba gore ke nna ngwana o seke wa a nêla gore ke nna monna. Motlhankana yo mongwê o ile a betla mosadi ke moka a se go tšena maldong a mosadi a gapola gore ke moka go fedile le nna ke nna monna, a thômô go seke se batwadi ba motšago.

Mosadi ke noga, ke matšefa le gobaba, o ile a

835

K34/82

7

wêla moloreng wa mohwelese, ngwana a fokô-
la, ba motšā gore o dira bjang monna, monna a
ka a ba fetola o ile a tšwêla pele le golla.
Ka morago ga botlhoko bjo bogolo ba kgona ba
moelafa. Ka morago ga mo a fadile ba motšā
gore naa, ekaba ke gona ele wena monna ka
goriale mowe. A ka a ba fetola, ba motšā gore
le ge o tšere mosadi o tšebe ga botše gore e šu,
wa fitlha bonneng.

Ngwana magana gobotšwa o kase wetšê mphatho-
ng a re, mphathô ke wešû. Ke Mohlube, ba-
tswadi ba gagwe, buse go motšêiša mosadi ke mo-
ka moagana, ka baka la bo e kgodišô a gapala
gore yêna ke yêna monna, ke moka are mosadi
wa gagwe e sale ngwetšî, a tia ngwatšô wa
gagwe motšeng wa papagê, a yo aga thekô.
Batswadi ba ile ba moganêla, moagana are
ke bolaiša mosadi waka go šila.

Ba ile ba molesetšā a sepela, a ya aga mo-
tše wa gagwe motšeng wa mabolana. Le
ngwaga a ka a fetšā, gwa thulêga phefô e
kgolo, ke moka ya fitlha ya swala tihaka
ya ngwatšô wa gagwe, ya thôma go phatla-
pa nya dibjana. Phefo e ile ya dira ele moagane

e rile ge ba gôrôga ba hwetšūna gore tlhaka
ya ngwako ga e gōna. A ka a rōbela felō fawe
a boela go ntatagwe, a ka a molediša selo, a
motšā gore ngwana motho ga e kgudiši, o godiša
ke batwadi. Go Hoga mowe ngwana oile a
kwa molaō wa batwadi. E be ba sa nyatse go
molaya e be ba f. mošupa gore ke yēna ngwana
e šu a fitlthē bomeng.

Motšē o aga ke monna yo we batwadi ba še-
tšego ba moagetšē ngwako wa gagwe le mosadi
wa ngwako. Ba we ba šetšē ba na le thebō ya
ngwako. Ge ele moagana a na le ngwetšī batwadi
ba gagwe ba swanetšē go moagela ngwako. Go a-
gwa ga ngwako a e foba go tšema diphatē
fēla a, o agwa le ka dipheko, kantle le
tšhidi ela ya motšē. Gore ge selo se fitlha
meng wa ngwako a kgone go sekwa, yo we bjale
ke monna, melaō e we o e funane ga
batwadi.

Mosadi yo a nyetšego mosadi wa bobedi, mosadi
o tšea mosadi goba basadi ka dingomo tšē ba-
redi ba gagwe. Mosadi wa pele o e gobikiwa
a ya a dula lapeng la matšwala wa gagwe.
Ge ngwetšī yo we ele ngwana yo a tšwetšego

835

K34/82

9

Ke batho, a ka fo apea pitsā ka etee le
 matswala wa gagwe, go fitlhêla a eba le ngwa-
 na goba bana ba babedi a rapela pitsā ka etee
 le matswala wa gagwe. Empa ge a sa tswalê-
 ga gōna, a ka fongotlêla ngwaga ka otee,
 a dirêla gore a hwetsane mabêlê ke moka a
 nyake tša gagwe dipitsā.

Ngwetši go apea lapeng la matswala wa ga-
 gwe, o e thutisa mekgwa ya moapeêle ya
 lapeng la matswala wa gagwe. Matswala
 wa gagwe o tla mošupa dijana le pitsā ya
 busišwa le ya morôgô gamêgô le serafêlô sa
 mapato le pitsā ya metši. Busišwa ga boza-
 le ke ngwetši ba sola ke matswala wa gagwe,
 ka goriale mowe ngwetši o tla lebella, ka mo-
 kgwa o we a se solêlago mašišwa moga-
 pang o mangwê le o mangwê.

Ke moga ga matsāki a se makae, ke moka
 matswale wa gagwe, o ga fêla ngwetši gore
 a solê ka noši, a seke a ba a bakišana
 tša goja le babanyana. Melaô ya malapa
 ga e êtêlane, boma busišwa bja ranyole ke
 gore bja mpya ba solêla fase, pele gagore
 ba solêlê ditšwaneng, ba bangwe ba solêla ke-

835

K34/82

10

benq, ke mona ka morago ga mo a felitšē go-
 tsolēla dibjaneng ke mona a kgone a botibu-
 lēla fase. O tihōkōmēla le mangakgo gore kowa
 ga o la mogopo go swanetšē go tšena mangakgo a
 matšae.

Morōgō wa matšae ga o tšwenye kudu,
 a ka fo solēla ka mōkgwa o we a ka kgona
 go ka ōna. Morōgō wa go tšwenya ke wa
 nama ya kgogo, ke selo se we a tihōkōmēla go
 kudu. Ye ele mosadi yo anago le monna wa
 gagwe, matšwala wa gagwe le yēna ana
 le monna wa gagwe. O swanetšē go tšea mo-
 khuthō, le lefafētō, le oto (monatla) le sengwele
 a fahēle ka se bjaneng sa matšwala wa ga-
 gwe wa monna. Malala, lefafētō le monatla
 ka se bjaneng sa monna wa gagwe. Bjale
 gošetšē dithō tša tšhano⁽⁶⁾, ke dirape mafafētō-
 a mabedi ke a gošimula mahubeng, se kase
 ke magetla a yōna, sefuba le tšhōgō, le tšā-
 na o swanetšē go disola.

ke fafētō o efa matšwala wa gagwe, le le-
 ngwe ke la gagwe, goba o tšea serape mowe
 go tšeba yēna, tšhōgō o efa ngwana yo mo-
 nyana, lefafētō le lengwe o fa ngwana yo mo-

835

K34/82

||

ngwe wa motlhankana yo a tlhalifilego, re-
rope ke sa mosebana ga go kgathalege le ge ba
le babararo, ba swanets'e go ngatagana. Bana
ba menna ba ngatha gana tlhōgō ya tšē. Kgo-
go a se pudi ba ka yēnēlago ka ditšō le ba ba-
nyana ba ngathagana tlhōgō ya yōna.

Modirō o we ko ōna o rutwago ke betš;
ge ba le bogadi. Ka gobane ge ba sale dikga-
rebe malapeng a bo mmagō bōna ditō tšē
we ka moka ga tšōna bana seke ba ditseba
mowe bunago le tlhaloganyo ke bušwa ka
gobane bjōna ka tšāti' le lenqwe a ka ba
a sola ge mmagwe a se gōna. Ge eke ma-
bapi le morogō wa kgogo ōna a ka seke a
o kgona, a ka fo tšhella bana morō ba se-
ba ka ōna, le ge motlhomong a na le tšeba-
nyana a ka seke a se, wa tšeba, ka gore me-
laō ya malapa ga e swane.

Banna ba bangwe ga baji menatla ya kgogo,
ba nyaka go ja tlhōgō, le mophaphutš (mokhu-
khuthō goba mokōlō) wa kgogo ga ba baji ba
nyaka dirope tšā yōna. Batho ba mohuta
o we ke ba ga Marlesa, ke ile ka kebaka
le lenqwe ke tšāna ke butšiša ditaba tšē

835

K34/82

12

go baMgalabje le baMgekolo, ba tlhaloša ka mo-
kgwa o, Mogalabje yo mongwê wa ga Moeng
bare ke tswaledi a ba a legōna, a leka go
ba ganetšar le hōna ba gana bare, ke tlhagō
ya se gagesu. Moeng a ba are e fēla ke mo-
laō wa ditšhwene; ka ba ka gopola gore ba
tla ômana, a owa ba sete ba ômana.
Ka morago ka gopola gore nka banna lang ba sa-
ka ba ômana, ka kwa gore Malesa ke mi-
na tšhwene.

Mosadi, o beka mosadi wa bobedi, mosadi yola
wa pele, o swanetš'e go motlhallēla pitšea tšea
gagwe, o šutella ngwetš'i. Ngwetš'i ke yēna
yo we a tlilogo a pea ka lapeng la matswa-
la wa gagwe, a ka sete a pea ka lapeng
la mosadi wa pele, ka gobane dikgomo tšea
go motšea a ditšwe mosadi yo we. Ge ele
gore dikgomo tšea go tšea ngwetš'i, ditšwa
mosadi wa pele gōna ke malaō wa gore a
behlwē ka lapeng la gagwe.

Mageketla Mabaxane, o ile a tšea mosadi
leina la gagwe ke Matuu ngwana Mpho-
lwane. Mosadi yo eka e ba le ngwana wa
motlhanane, o ile a fobēlēga basetšana

835

K34/82

13

fêla.

Maturu o ile a ba lekgopolo e botse, a seke a nyaka goja dikgomo tša baredi ba gagwe ka molomo. A tšea dikgomo tša moredi wa gagwe wa pele a tšea mosadi ka tšona. Mosadi yo we o ile a pea lapeng la matswala wa gagwe go fithêla a eba le bana ba bararo. Mookgolo a bōna gore moredi wa gagwe o nyetšê, ka lebaka le we monna wa gagwe o be a hwile.

A goma a nyala mosadi wa bobedi, tšhê le we ba bekgolo mosadi wa bobedi, yo we leina la gagwe elego Masegabu ngwana Masiba. Ba ile go kwa gore mosadi ba mogafile gore ba melle, ke moka mookgolo a tshatlêla mosadi wa pele a tšhê tša gagwe, a se o sutella moratho wa gago. Mosadi yo we wa pele ke Moya ngwana Sadi. Mookgolo wa Maturu ke masegabu, ke moka Masegabu, a bekêlwa ka lapeng la matswala wa gagwe Maturu, ga gona le yo a tlogo montšha ka lapeng la mookgolo, ba tla mothatlêla ge gobikiwa wa bararo, ge goena nqwetši yo monqwê yo a tlogo bikiwa

835

K34/82 14

Ke moka ngwetši yo we wa mafelô o swanetše go apea ka lapeng la matwala wa gagwe go fitlhêla ba rogana ka banna la lehu.

Masegabu, a dula le morwa Moya, yaba mosadi wa gagwe. Masegabu a ka a tswalêga, o ile a peêla matwala wa gagwe ngwaga ka otee, wa bapeti a nyaka go apea tša gagwe dipitšā. Matwala wa gagwe a moa-peêla tša gagwe dipitšā. Yo a peêla ngwetši dipitšā a se gore ba swanetše go faga tša goja ba jê ba kona matwala wa bōna a owa yo mongwe le yo mongwe o swanetše go tšokêla matwala wa gagwe.

Mabêlê a matwala wa bōna, ôna a šumini a letetše lebaka la mo betši ba gagwe ba tlilo ferella ke môya. Ke gore tlala, ka lebaka le we, matwala wa bōna o swanetše go ba bitšā ke moka a tle a ba ntšhetše mabêlê ka galekana, ge kêlô ya goêla eke leseto, yo mongwe le yo mongwe o montšhetša ka lona.

Tlabe Makgopa, o ile a tšea mosadi wapele, a mekêla ka lapeng la mmagwe, mosadi gokwaga-

835

K34/82

15

la gore o ile a pea ka lapeng la matswala wa gagwe, go fitlhêla matswala wa gagwe a ehwa. È le gore monna wa gagwe papago Tlabe o hwi-
le morwa wa gagwe e sale yo monyana. Kga-
itsedi ya Tlabe a nyadiwa wa lekgothwane ya-
ba mmagwe pele ga gore a hwê o ile a laêla
morwa wa gagwe gore o swanetšê go tšea di-
kgomo tšê we o tšee mosadi ka tšona, morwa
wa gagwe a dumela.

Ke metlheng ya mo go tšena lentšhi la modi-
mo, baruti ba rula batho gore sekologang. Tla-
be a sekologa a koibetsšwa, ka lebaka lewe
mmagwe o be a paphela, bjale molaô wa
baruti o nyaka gore motho a be le mosadi
ka otee. Ka morago ga lehu la mmagê a
gopola gore, a ka lesêtsša go tšea mosadi ba
gabo ba ga Mangopa ba mogametsšwa bare, o
seke wa taboga lentšhi la mohl, wena tšea
mosadi ke ge o ka seke wa dula naê banna
a ba hloke ba tla dula naê.

Monna a tšea mosadi, mosadi yo we o ile a
loša ke yêna ka noši yo we a ratago ke
pele ya gagwe. A monyala a metša, a mekêla
ka lapeng la mosadi wa pele, empa gela e ke

835

K34/82

16

mragwe o saphela o be a tlo metšela ka lapeng la mragwe. Ka baka la gore mragwe ohui-le ke molaô wa gore a mmetšele ka lapeng la mosadi wa gagwe wa pele.

Monna yo we wa ga Mangopa a lebella a bôna, gore go tšea mosadi waka ka mogafêla manong ga godiege, a tšena malaong a mosadi wa bopedi. Koša ga esale e ntšwa e biniwa le mosejare, monna a fêla a ganetšä ngwetšhi go tšoga esale gosasa gore a yo ũila, o be a tšoga letšatšhi le tšhabile, batho bathôma go-kôma ngwetšhi gore ke mosadi mang wa gotšoga kowa bana ba motšhe ba tšugile ka monna o a peêlwa, bjale o tšilo moapeêla le baka mang, kowa noga e šetšë e ngadile. Mosadi are ke a tšhibelwa.

Dipelo tšä bôna diile tšä thaba ge monna a saka a tšea mosadi a mogafêla manong. Monna a ka a dula gotšena kêšêkêšë, empa barutšhi ba ile ba mokgaola, a seke a dula a tšwela pele le gofoya ke remeng. Mosadi yo we wa ngwetšhi a pea ka lapeng la mosadi wa pele gofi-tšhêla a swasa ngwana, ka moragô gumowe be moa-peêla tšä gagwe dipitšä.

835

K34/82

17

Mosadi wa pele ke mmago, le ge a ka gona a tšea yo mongwe wa boraro mosadi, o swane-
tše gore a mekêle ka ga mosadi yala wa pele
o rutwa go apea a leka gona, goba ke mosadi
wa bone gobjale. Mowe gonago le phapano kege
dikgomo ditšwa mosadi yo mongwe gona mowe,
ngwetši o swanetše go tšena ka lapeng la
mong wa dikgomo ke ka mowe a yo ethutago
medirō ya lapa a leka gona.

Maithe ke mosadi wa tsalatšala wa pele, bjale
ka ge magwe a saphela, mosadi yo we a ethuta
medirō ya lapa a leka lapeng la matlwala
wa gagwe. Kalatši ke mosadi wa tsalatšala
wa bobedi, o ile a ethuta edirō ya lapa
ka lapeng la matlwala wa gagwe, eseng ka
lapeng la mogadikane ka gobane bathwala wa
gagwe o saphela, fela mola eke o be ahwile
gona o be a swanetše go ethuta ka lapeng
la mogadikane.

Go ethuta tša bogadi lapeng le lenqwe, mowe
o tla hwetšana gore ngwana ke tšhuwa-
na, bjale ngwana a ya a dula ga matyolo
wa gagwe goba ga kgaitšedi ya gagwe, ge ba
gabo ba šitwa ke go molêla.

835

K34/82 18

Morabudi o ile a hwêla ke mmagwe esale yo monyana, papagwe o be ana le basadi ba bantši, ke moka morabudi a dula ka lapeng la Mampuru gamôgô le baratho ba gagwe. Ka morago papago Morabudi a tsinya le bitla la moku, sjale-letsiba la swara Mampuru, ebe ele mamoratlwe, a goma a motshabela, mosadi a fôla a motshabela ka sephiring.

Morabudi a gola, a loša mosadi wa gagwe, batho ba ile ba motšā lehu ka mmagwe, a tšeba gore mmagwe o laile ke Mampuru. A tšea mosadi wa gagwe ga malome wa gagwe, ba ga malome wa gagwe ba mogantsā gore a seke a tšea mosadi wa gagwe, a moišē lapeng la Mampuru bokaome ke gore a late, o tla fo e thuta di-lô tšā bogadi a le lapeng la mmagwe, gore ge bonqwetši bo fedile e be gōna a ka motšego. Menna o ile a lata mosadi wa gagwe, go fitlhela mosadi wa gagwe a eba le ngwana bja-ke monna a tšea selepe a aga wa gagwe motse.

Ye a feditšē go aga ngwato a fitlha a bitšā mosadi wa gagwe, ke moka a ya a dula la nāē mo we, motšeng o moswa. le ge

835

K34/82

19

ana le ngwana e sale yêna nqwetš; ka gobane
ne ke la mathômô ge a tsena ka motšeng wa
bogadi, molaô a swanêla go tsena mo we motšeng
o we moswa o we. O swanetš go tsena ka lapeng
la ~~ma~~ Mampuru a ethute tša bogadi a le
mowe lapeng le we.

Monna a ka a kwišiša taba e we, a fodu-
la le mosadi wa gagwe. Ba golagolo bare go
aila ke nnete go aila. Ka morago ga lebaka
nyana, ngwana wa Morabudi a hwa, baaga
ka yêna mote. Bja le go fedile phošô e we
a e dirilego o tšile ka ngwana wa gagwe.

Moratho wa Morabudi.

Moratho a beka mosadi, yêna ke molaô wa
gore a mexêla ka lapeng la mogolo wa gagwe.
Ka gobane molaô ore mogolo wa gago ke
gago. Le ge Mampuru a buletš, moratho
a ka seke a kgona go bekêla mosadi wa ga-
gwe ka lapeng la gagwe. O ile a mexêla ka
gona lapeng la mogolo wa gagwe, mosadi
wa gagwe a ethute tša bogadi a le ka lape-
ng la mogolwane.

Ke bana ba mosadi, ditšhewana dialêlana,
ke moka lapa la Ditšhila la tšugile. Ditšh-

835

K34/82

20

la ke mmago bōna. Morabudi ge a bōna
mogatšā moratho ore ngwetšī waka, mosadi
yēna ore matwale. Moratho ge a bōna mosadi
wa mogolo ore mma, mosadi ore mogadibō.
Moratho a fenyā ke legerwa, a tšena ka
ngwakkong wa mogolo. Ke moka gwa tlhaga
diphapanō, mogolo a raka moratho, a tšwa
ka motšeng wa gagwe, a aga wa gagwe mo-
tše.

Mosadi wa moratho ebe et esale ngwetšī, empa
a šetšē ana le mpa. Mowe kgwatla ya pele
e gatilego gōna le ya moragō etla gata gōna.
Mosadi yowe wa ngwetšī o ile a bēlēgēla
mosadi ngwana wa gagwe morakeng, mowe
bagolopolo ba ganago barego go aila. Kam-
rago ngwana a hwa, ba aga ka yēna mora-
ka.

Ngwetšī o ethuta tšā bogadi a lelapeng
la mong wa ditgomo, ditgomo tšewe tšā
go motšea. Lapa a leji le ngwe, le ge ditgomo
tšā kgaitšedi ya motšepa ditšere go monyala
batwadi ba gagwe ba hwa goba ba hwa esale
yo monyana. Ge ana le ngwana bō wano-
thantšana ditgomo tšā gonyala yowe

835

K34/82

21

Kgaitšedi ya gagwe, o swanetše go tšea mosadi ka tšona. Mosadi yo we wa ngwetši o swanetše go e thuta tša bogadi la klapeng le we monna wa gagwe a fepilwegô gona. Goba a fepilwê ga malome wa gagwe, goba ga rategadi wa gagwe, goba ga kgaitšedi ya gagwe, ngwetši o swanetše go bešelwa gona o e thuta tša bogadi a lennwe. Ge monna a gotše mabapi le maina a badiwego ka mo godimu, yêna ge a nyaka go dula le bôna kgaufi, a ka noaga la gagwe k gona kgokenyana, eseng gore a dule ka gare ga kgona.

Tšhswana ya mosatsana, Mophodi oile a hwa ana le bana ba babedi, mogolo o be a tšetše a bekilwe ke baga Malesa, bjalo a hwa yo mongwe e sale yo manyana. Ngwana a bôna gore ba gabo a ba mottlokomete a tloga a ya a dula ga mogotwane Marwale yowe a go tšea ke baga Malesa. Mamôbu a gola mowe. Ngwana yo o be a swanetše gore a fepiwê ke Mattala.

Mmago Mattala le Mphoeli ke basadi ba monna, monna wa bana ke Motala Mongale. Ngwana yo we wa tšhswana oile a gola, aba

835

K34/82

22

a nyadiwa lapeng la mogolwane, ba ga Malesa
a baka ba phophela diggono tša monyalō, ba
bitša bōna beng ba ga Mongale baya ba phophē-
la.

Mankgapana, Mongale oile ke gapa diggono,
Marwale e gana, a se diggono o ka seke
wa kgona go digapa kabaka la gore lesitile
ke golēla nywana. Mongale a se ga gokga-
thalege, wena se se o ka fimo go kgona ya
matedi fela. Baga Mongale ba ile ba eme
le Matlala, fela ba motšā gore ke kgono
ka e tee a seke a ija ka kgono o swane-
tšē gore a tšee mosadi ka tšona, Matlala
a dumela.

O ile a sejē diggono a tšea mosadi ka
tšona go tšea mosadi yo we a se gore ke
mosadi yo a tšiloga tšōša lapa la mmago
Matlala, a owa a ka faduka nat, ka
gabane ke wa leloto, kudu mosadi o tšilo
tšōšē lapa la mohu Mphodi. Mosadi yo we
o ile a ethuta tša bogadi a ke ka lapeng
le mosadi wa Matlala yo mogolo. Mohu
mohu a se a ehwa ebe ele gore o šile
ngwetšē lapeng, o be a swanetšē go ethuta

835

K34/82

L3

tšā bogadi a le mome tapeng la mōsiwa,
a bee a tšhatšhale ke yēna dipitšā tšā gagwe
Ka gobane lapa la bo Matšhala ke lapa le le
ngwe.

Nqwetši le ge a pea dijš lapeng la mmago mo-
nna wa gagwe, ka mabanyana o ya ka ngwa
Kong o la ba meketšego go ōna, o robala
le menna wa gagwe. Ge boele yēna
modirō wa gagwe o wa o tšeba.

S3. Nqwetši olaola ke matšhala.

Moeng o naka dimaripa, matšhala wa nqwet-
ši ke yēna yo we a swanetšego gorutša
nqwetši wa gagwe. Naka dimaripa, ke nnete
a ka seke a tšeba tšā moseō. Ge matšhala
wa gagwe, a ka ge ba e ya malaong, a
seke a ntšha dithōrō a fa nqwetši gore
buušwa ke bja, nqwetši a ka seke a kgona
go tšena ka dišego tšā matšhala wa gagwe
go ntšha dithōrō.

Ge eke matšhala wa gagwe, a ka
tšoga e sale bošego a tšogela mogongwe,
yaba ga gona mogadibō wa nqwetši yo a
ka ya go a ntšha dithōrō, yēna ka noši o
tla fadula. Ge gona le mosadi yo mongwe

835

K34/82

24

wa mothe, a motswela botthoko a ntsha tša
gagwe ditšhōrō a ēla ka mēls e we a mofago
ka yōna, go ekeletšā gore ge matwala wa
gagwe ge a boya a tle a motšē taba e.
A ka fodula ge tše matwala wa gagwe
o boya letšatši le diketšē, ke moka bu ka
fo rōbala letlala.

Matwala wa gagwe ge a boya a hwetša-
na gore ditaba dieme ka motswa a we.
O tla ka ka matla go e tšōla aba a
rapēla le ngwetšā, gore pelo ke lešōboro
ke lebetšē, nna ke nore kote ke go file
ngwanaka. Ga go tšibji ga botse gore e
kaba matwala wa gagwe o dirile ka
kgole, a nyaka go bōna gore ngwetšā wa
gagwe ke ngwetšā wa mohluta mang eme
kgopolo e kgolo ke gore o lebetšē ka gabane
o ka seke wa tšema motho ka tlala.
Ge ele mabapi le melekšā ya goleka ngwe-
tšā e ka ba gōna, eseng o.

Moleko o bjale ka wa nama, ke moka ma-
twala wa gagwe, a ripella nama, ditloka-
na tšewe a lekantšego dibjana, gore sebjana
na se sengwe le se sengwe o tla fakēla

835

K34/82

25

tšē kae, bjale ngwetš'i a ntšha tšē pedi go-
ba ka setee. Ye matšwale wa gagwe a tšho
šebetsā a bōna a hlachā, ke mowe matšwa-
la wa gagwe a tla yo bōna gore ngwetš'i wa
gagwe wa utswa.

Ditlao, dikōkō, ke yōna meletšo ya gale-
ka ngwetš'i, ka gobane moaudi yo monqwē
le yo monqwē ge ana le monkani wa ga-
gwe wa monna wa lefoka, o moiwalla ma-
lokō a mohuta o we o moja ōna.

Ba fo diphaphaša ke moka ba ditšhela ka
gare ga pitšā, ba seke ba ditšhōkōmē-
la. Gome yēna o tlatla a ntšha a fa
ngwetš'i ka nōi gare a ditšhele morogong,
gwašala ele le teka, ke lebaka la gore
ngwetš'i a diutswa.

O diutswa a le bjale a gopola gore mlato
ba tlo bea go bana, a seke a tšeba gore
mmeago bana o phetōšā le bana le baka
le letelele, ba tšeba mokgwa wa bana.

Yo a utswago ba motšeba, le go butšiša
ngwana wa nnete, gore a makete ma-
bala a la bōna a swere ditlao, ge a
ile a gana, ke moka dikgopolo tšā bōna

835

K34/82

26

ba dibe a godimo ga ngwetš^v, empa ba ka
seke ba motšiš^v, ditš^v tšewe ditla bōna
ke manna wa gagwe.

Moadi wa mahuta o we a ke a eba le peli,
ngwaga o mangwe le o mangwe yēna o sekela
peu ya ditloa bakem^v sa go sekela peu ya
mabêlê. O sekela a le bjale mowe ditloa dijētš^v
go gōna ba sa dibōna, ka goriale manna wa
gagwe o tla dula a fapana naē, ka baka la
kaba e. Mowe se hwetsana seema se selego,
ngwana wa mosadi yo la ke mpogeng, o tšea
motlabo a dira seala. Ke yōna melekōya
ya galeka ngwetš^v.

Ngwetš^v o faga tš^v go ja, ke moka ga fagi
ke, a bōna gore buušwa bo budule, o bo-
tš^v matwala wa gagwe gore bobudile, ke
moka matwala wa gagwe ka noši a tla
buušwa. Matwala wa gagwe ke yēna
yo we a tšebago megopo gore o ke wa ma-
hete, o ke wa motšete, gamōgō le dibjana
tš^v morōgō. Yēna matwala wa gagwe o
šupa ngwetš^v wa gagwe, gore wa bōna ka
mokgwa o ke tšolago ka ōna, le motšha ke
se gōna o diš^v ka mokgwa o.

835

K34/82

27

Matswala wa gagwe o tla moruta bjale
 bjale go fitlhela a bona gore nqwetši wa
 gagwe, ga sa khurupêla kobo tlogang ya
 gagwe. Ke gore bjale ke lebaka nqwetši a le
 bogadi. O šetše matlho a gagwe a tlewaê-
 lane le ba bogadi. Bjale ka lewe ke baka ge
 a fagile boušwa a sa matswala wa
 gagwe goie a yo tšola, matswala wa gagwe
 o tla mofetola ka gore sepela o tšola ngwa-
 na. A e nka seke ka kgona, a se, gagona ta-
 ba ke gona o tšuta ngwanaka.

Ke moka o tšola, ka mosisana o a faga
 ba motšua bjale, bjale bjale go fitlhela a
 kgona, ke moka matswala wa gagwe o khu-
 šitšō go bakisana dipitšā le ba banyana.
 lebaka le lengwe le le lengwe, matswala wa
 gagwe ge gona ke bjelwa a ka tšama a
 kgopêla e sale gosapa, nqwetši wa gagwe
 o tla šala a dibona.

Betši ba bangwe ga ba kwane le taba
 e we, ya gore matswala wa gagwe
 a fetogê monna, e yêna a fotla ka
 goja fêla, ba nyaka gore ba matswala wa bō-
 na, ba a pee motšō, ba we ke betši bagotšwe.

835

K34/82

28

nya, matwala wa ngwetši ge ana le baka
a ka pea, bjale ge a sena le baka ngwetši o
swanetše go a pea, o botana le mang, matwala
a gagwe a sana maatla, maatla o a file
ngwetši.

Modirō wa matwala wa ngwetši, ge ngwetši
a šetše ana le ngwana, matwala wa ngwetši
ke moleledi wa ngwana, ge boesa, mmago ngwana
a mamisa ngwana wa gagwe, ke moka yēna ma-
twala wa gagwe a pepula ngwana ka thari
wa molēla. Ka morago ga mo ngwetši a feditše
yo faga tša go ja ke moka ngwetši o fa ma-
gwe ngwana.

Matwala wa ngwetši, ge a bikile ngwetši,
yēna ke moka ke ngwana, modirō wa gagwe ge
yo sena mowe a ka yago, o a pea morōgō, ka
morago o ya nokeng go tšua metši, eke gore
ka mokolong o peputše ngwana. Ge morōgō
ba nyaka go tšela ditloo ke modirō wa
matwala wa gagwe gore a phaphasē di-
tloo. Ka morago ga mowe o difa ngwetši wa
gagwe gore a disetle.

Bjale ge ngwetši a šetše a kgona go tšela
ba lapa, bjale matwala wa gagwe, o mošupa

835

K34/82

29

Ka dithibeng gore wa bōna, mabêlê o tle ntšha
ka mo ga se sešego, ditloo tšā go tšhêla mo-
rôgô ka mo. Bjale mowe o lukulugile goya
ka dithibeng.

Banna ba kgale e be ba sa thele ka mngwan-
ng goba malapeng, fa o wa, dijô tšā bōna e
be ba jêla kgorong. Ye ngwetšhi a sa tšwa
go bikiwa gōna, mo gona o jêla ka ngwan-
ka morago ga mo ngwetšhi a dutšhi matšhōšhi a
matetelenyana, a bile a kgona le go tšola ka
noši, mowe, monna o thōma go jêla kgoro-
ng le banna ba bangwe.

Molaô o wa go jêla kgorong o be o tiile,
ka nnete e be ele molaô o o lukileng,
ka gobane le ja le krobokane, moradi le ge a
ka rata gore o fa monna wa gagwe mo-
ratišô, o be a ka tšene a kgona. Meilhen-
ya bolehošo, banna ba dula ka malapeng, ba
we banago le thaloganyô ka ngwanong ba
bula dibuku tšā bōna.

Ngwetšhi a dithōmô ka go tšha dijô ka
noši a iša kgorong. Gore monna wa ga-
gwe ke moka a roma ngwana gore a yo
motšhêla tšā go ja, ke moka a fitlha ka la-

835

K34/82

30

penq, are, ba its'e ketle ke tšee tša goja,
ke moka ngwetš'i a tšena ka ngwathong a tšea
dijō a fe ngwana, ngwana a iša kgorong
ya banna.

Go tloga ka tšatš'i lewe monna a tšō jagō
dijō kgorong ya banna, ke moka ngwetš'i ge
atsala buušwa o swanetš'e go iša kgorong.
Buušwa bja go faga ke ngwetš'i ke mantā-
pošana, o bo tšolēla telong, ke moka a tšea
telō a e fakela ka gare ga serotwana
za go gabwiwa ka mogaudi, a khurumetsā
ka tšhana ya gogabiwa ke yōna. A kgona
a yo fa monna wa gagwe.

Monna ke ngwana, ge matwala wa ngwetš'i
a bōna gore monna wa ngwetš'i bjalo o
ja kgorong le banna ba bangwe, bjalo o laye
ngwetš'i gore ge eke morōjō wa nama o se-
ke wa rawala ka moka wa iša kgorong,
o swanetš'e go mošēla o mongwe, ke gore
mošegare ge a e kwa tšala o tša seba ka
ōna.

Mapoto, sejō se sengwe sa monna ke mapoto,
ka mabanyana ge a llē molatš'a ke moka o
kga mapoto o fitiša molatš'a ka ōna. Ge monna

835

K34/82

31

a tšoga o tšogela matlhogong, ke gore se rafe-
 lô sa mapoto se dula ka matlhogong, ke moka
 anwa a hora. Moya wa gagwe wa seke wa
 swana le wa ditšopê, monna ge a tšoga ka
 ngwako gorata gore banna ba molebogê, ka go-
 kwa a kgiba. Ba tile ba bône ga botse gore
 ona le mosadi.

Moleô o we wa mapoto a lae ke matwala
 wa gagwe fêla, a owa le mmagwe ngwetši o
 a molaya. A motšâ le gore ge yêna a sa-
 tš tile, monna wa gagwe o be a satšhobe
 mapoto, a ka npa a tšhoka phufutšâ le gona
 o be a e tšhoka, ka gotšhoka mabêlê, ge
 mabêlê a le gona, mapoto a galaka ke a
 pea phufutšâ, ke gore mapoto a go bolla
 a seka bjatwa, ke bjôna bjatwa, e dioba
 ke a manyana a letame yêna monna wa
 gagwe fêla.

Ba tšwela pele le go molaya gore monna
 a ji molatšâ o ja seruthwane, seruthwa-
 ne, ke buušwa bja go fagiwa ka potwana
 e nyana, bja golekana monna wa gagwe,
 le kgakgo le lengwe o fa matwala wa
 gagwe wa monna. Seruthwane ke sejô

835

K34/82

32

sa ka mabanyana, sōna a se jêle Kgorong, o se jêla ka lapeng, ke moka. Dijō thā ka mabanyana, basadi ba a pea marōthe ge e ke kbana la letthabula, ke moka ba iwala marōtse a ya Kgorong, ngwetši ke yēna o swanetšē go dira bjale, a pee marōtse ka tšhō ga pitšā ya marōthe a pee, pitšāna e nyana ya go ape-êla monna wa gagwe seruthwane. Marōtse o a isa Kgorong.

Mehi a gotlhapiša monna, monna o tlhapišwa esale gosasa, ge ngwetši e sale yo moswa, bo mangatle ba sa tšwa go motlogêla, ka mora-gō ga bere tšē pedi gaba tšē tharō ke moka go tlhapišwa go a fêla, go sala fêla go kga metsi, gore yēna monna aie, go tšaga a ē a kge metši ka noši ka pitšeng a tšhele se tlhapelong a tlhepe.

Molatšā wa monna ga o lewe, monna a šia molatšā, o swanetšē go o tšea a o fukêle ka gare ga marafêlō sa mapoto. Go bjalo ge nke morogo wa monna ke wa nama mosadi a swanêla go oja o swanetšē go o bea, o tla seba ka ôna gape. Bjale ka ge dijō e be dilewa Kgorong

835

K34/82

33

mosadi o o šia ka gare ga pitsāne ya morogō.

Matsāhi a bolelano, monna kōwa a beka go ngwetšī, ke moka diketāna tšā tloga, ke moka go fedile ngwetšī a sa ōmela mapoto, taba ya bobedi le seruthwane a sebe gona sefedile. Tšhabō ya go tšhaba ba bogadi ke ya be-ke fela ge bo mangatle ba tlogile, le gona ka morago ga kgwedi goba kgwedi tšepedi o tla ba a sēhē a nyaka go apea tšā gagwe dipitšā. Wa kwa are, mosadi yo mongwe a peelwe, ora matwala wa gagwe. Kapela pela ke moka o wa pea tšā gagwe dipitšā. Ba gona bana ba ba sa kwago melaō ya bo matwala wa bōna.

Betšī ba go nyaka go a pea tšā bōna dipitšā lebaka la gagwe le se su lafitlha, ga thata go ešila matwala wa gagwe, go ešila ke maroga, ka morago ga go ešila ke dikomano. Betšī ba mohuta o we bare ke metlaroga, goba ba saetšē methušō.

Ngwetšī yo a lukilego o swanetšē go swa-rana le matwala wa gagwe ka diatla tšepedi, ka goriale mowe se sengwe le sengwe

835

K34/82

34

se we se swarago ke matwala wa gagwe
ke sa gagwe.

Gona le betš'e ba bangwe ba goloka ba ya ba
hwetšana gore matwala wa gagwe yēna ka
noši a leka. A no tswenya ngwetši wa gagwe,
le go tšama a mošapa eupa batho bōna ba
bōna ka noši gore ngwetši o Luthile, ke basadi
ba we baredi ba bōna ba yago ba phatšiša ba
fapana le bo matwala wa bōna.

Manthari Magomane, a beka ngwetši; a
mekela morwa wa gagwe. Bjale ngwetši a
fitlha a ba ka fase ga taolo ya matwala
wa gagwe. Mollō o o sa orego ore a ofiši,
ke ngwetši ge a tšhakane le ba gweera ba
gagwe, nna ke a tswenyega, matwale ge
ke ya nokeng ore a kee nokeng ke a banne-
ng, bjale kare ke a kgonyeng a-re, a ke kgonye-
ng, ke a banneng
Ga ke tšebe gore le bolepa le bjale, bare,
a o wa, rena se tšeba fēla monna ele
yēna yo we a ka gobotšaga, le gona eseng
phatlalatsā, mola le robetš'e bošego. Ngwe-
tši wa Manthari a ba le ngwana wa motlha-
nkana, ba motlhatšela ya gagwe qitš'a.

835

K34/82

35

Ngwetš'i a gapole gore mottlhomong o tla khutha, khutho ya sebe gona. Mosadi a ba a tšaba le monna yo mongwe, ke moka baya bagapa dikgomo, morwa, o ile a leka golosa matheko ka moka a seke a bona mosadi ba mogana ka baka la botlhanya bja mmagwe. Mosogana a ba a tloga a ya a tšea mosadi ga Mōtsātsi a napa a dula gona le lehošo bana ba gagwe ba sale kowa ga mōtsātsi.

Magampane a beka ngwetš'i wa gagwe a beke le morwa gagwe Mapae, leina la mosadi bare ke Makgobêlê yowe elego ngwetš'i. Matwala wa gagwe a moruta tš' bogadi, a morupa ditš' ka moka. Ngwetš'i o ile a pea lapeng la matwala wa gagwe go fithêla a eba le bana ba bararo. O ile ka ngwana wa bone, ke moka moratho wa Mapae a beka mosadi wa gagwe. Ya ba gona ba tthatlêla Makgobêlê tš' gagwe dipitsa.

Moratho wa Mapae ke Kiba, a beka ngwana. Matlhō. Mowe kgwatta ya pele e gatilego gona, le ya morago le yōna e gata gona. Ngwetš'i yo we le yēna, a pea lapeng la

835

K34/82

36

matwala wa gagwe, go fitlhala a eba le bana, matwala wa gagwe a ba a tla a mohwêla diatleng tša gagwe. E le gore mowe gona ke molaô wa gore ngwetšwa wa lekgothwane a ba motlhatlele tša gagwe dipitšā o fona apea lapeng la matwala wa gagwe go fitlhela ba kgoganya ke lehu.

Betši ba bangwe a ba diri taba ya mohuta o we. ke go a teba gore yena o swanetšhe go apea lapeng la matwala wa gagwe ga gona yo a ke monthago ka lapeng la matwala wa gagwe, o fonyana tša gagwe dipitšā.

Mmasedi a tšea ke Manyapa Kaganya, Manyapa ke masadi, ngwana wa gagwe wa motlhamkama ebe a sale yo manyana. Manyapa a tšea Mmasedi a dirêla gore o tla tla a moapeêla. A ka a pe a lebaka le letlele, a phakisa a nyaka tša gagwe dipitšā, o dinyaka a le bjale ele gore ga gona monna yo a yo go moapeêla. ke bona betši ba go selokke, buteng sa go apea go fitlhela a tlo ntšha ke yo

0:35

K34/82

37

monqwê.

Go a pea ga nqweti, nqweti o fo a pea ka pitsa e kgolo, a apee gabedi. A peêla monna wa gugwe ke moka a sokologa a pea ka pitsa e kgolo, a owa, o no a pea ka pitsa e kgolo ke moka a ba solêla ka moka ba lapa.

Le fêtlhō le lehō, mo ba faga buuśwa pitsa e re gobela, ke moka a nga metsi ka segō ala a gobela, ke gore wa poma a beêla tshoko, o tshaba gore ge a ka fo tshêla a ka dira motapa. Ka moragō ga mowe o ntšha buupi ka se bjana se sengwe a tshêla ka pitšeng, ke moka a sumiša le fêtlhō, a fêtlha buuśwa ka lona. Bjure kowa bogangatha ke moka a bukhumetša.

Ge a bōna gore metsi ala a pumilego a makae, o satla dira motapa gape, ke gore bo ka seke bja loya, o fokotsa motapa, a o fokotšha morifing o monqwê, o diêla gore botle bolōe, a dira le kgwere, a ka seke a boêla a kwatama lwalleng go aila. Bo kuone a ka

835

38

K34/82

Kgopela buupi go yo mongwe gore a molo-
išetšē, le yēna ka tšatši le lengwe o tla
dīsa motapa a moloišetšā.

Ge buušwa bo ga kgatile le buukanyana ke
moka o tšea lefētthō o loišetšā buušwai
gore boloē, ke moka modirō wa lefētthō o
fedile, o tšea lefētthō o fa magadibō wa
gagwe wa mošetšana wa gōra. Buušwa
bjola bja motapa a fukutitšego o bōfa
mogadibo wa mošetšana. Motlhankana a du-
melwa go gōra lefētthō le lehō gamaga le
go ja motapa ka baka la gore a ka tlaēla
ge ele mabapi le motepa, bare, a ka seke a
kgona go kitima matolo a gagwe a ka du-
dumela le maatia a ka seke a ba naō,
a phereketšā ke motantane ke moka o a
wa.

Mola a fago mogadibō wa gagwe lefētthō
gore a le gōre, ke gore modirō wa lona o
fedile, bjalo ge tšea lehō, lona ore gafe-
tola buušwa ka lona, ke moka a tšhatla
la pitšā ke gore buušwa bo budule. Ke
moka bjo tšadiwa, ka morago ga mo a fe-
ditšē go tšola ka lona, ke moka o lefa mo-

835

K34/82

39

gadibo wa gagwe gore a legōre. Ngwetš'i ga esale ngwetš'i a dumella gore a gōre lefētlhō le lehō le gofala pitš'a dilō tšewe Kamaka ga tšōna dilewa ke mogadibō wa gagwe, a ba a ditlhatswa.

Modirō wa mathōmō ga gofētlha lego tola, Ngwetš'i mola a tšhatleago pitš'a, He mona yēna o swanetš'e go tšhatšwa dibjana. Dibjana ditlhatswiwa ka mogādi, a diribēga godimō ga mafate, ka goriale mowe o dirēla gore di-ōme. Ka morago ga mo a feditš'e modirō wa lefētlhō a seš'u a šumiš'a lehō He mona o fe ēla mogādi dibjaneng ka le feelō, ka gore mogādi o omile. Bjale o we wa leretha o šula o mamaretš'e dibjana, dibjana ga badi-gabe ka mogādi ka gare ga tšōna ka mowe ba kla go tolēla dijō.

Ngwetš'i a fapane le dikgone le morogō, ka moriti o swanetš'e go gapela dikgone le morogō. le gōna a sepele a e noš'i, ge a na le mogadibō wa gagwe o swanetš'e go sepele naē, le yēna o roba tš'a gagē dikgone le morogō, empa ba yo no dišumiš'a felō gotš'e.

835

K34/82

40

Go bjale le lesogana, ge a sepela o swane-
tše go šikara selepe, ke monna bjale a swanêla
go sepela ka ntle le selepe le gona o swane-
tše go sepela le banna. Monna ganye o nya-
dithgotlho, Taba e we e bolaisa dingarebe
le bathankana, ge ba bōna monna a eya
ka ntle ke monna ba malebella mowe a dulago
gona.

Ka morago ga mo a tloga ke monna baya
go topêla dithgotlho, ba fitlha ba hwetšana
kesepa, ke monna ba kfatanya ka diphathe
ba nyamêla dithgotlho ke monna ba sethe ba di-
bōna. Ke polêlō fêla a bare dithgotlho-kgoa-
tlho, dithgotlho, ke gore ge monna a e tswa
ka ntle, a fotswa a sepela, o swanetše go
tšwa a swele le gone, ke le gobjelabjetha
gore ba sethe ba tšaba gore monna o be a
ile ganya, ba gopole gore o be a ile fêla
goroba le gone.

Moragô, ke modirô wa pele, kgwetšhi o tloga
e sale gowesa, a tšhabela, bōuswa, o setla
dithoro ke monna tša ba banyipi, dithhâlô ke
dithorô tša go thathafa, dithwa gona kowa
dithorong tšela^a goba a setla. Ge lebatšhi le

835

K34/82

41

nyaretsā nkō, ke moka o gotsā mollō, o tihatswa pitsāna ya morogō o a pea morogō, o bēa litšhōlō o kwatama ~~ta~~ lwaleng o ušila.

Go gōšoga, o swanetsē go tlhokomela, gore ka morago ga mo o fufutšē se baka nyana, ke moka a phakišē a fetola morogō, go dirēla gore wa sethe wa gōšoga. Ge a fetotšē o tlot thula lešoba gare ga morogo gore metsi a ngone go tlhokomela godimo. Ke morogo wa matlhase o we wa go fetola, batsēa wa ka godimo wa ya ka fase, wa ka fase wa tla ka godimo.

Ge a tthatlotšē morogō ke moka o tihatlē a pitsā ya buušwa. Ge o bōna a tihatlēa pitsā ya morogō le ya buušwa le bukha ka letee, a tšea ya morogo a e bea ka theko ga pitsā ya buušwa. Ke lebelong yo mangwa o na le mačho goba o bōna gore ke mōsegare, o setšwe a tšoga ka lebaka la gagwe.

Ge monna a segona, morogo ke gore telo e a jēlago go yōna, a ya swanēla gore e šumišwe, e foxhatšwiwa ya dula e letetšē

835

K34/82

42

mong wa yōna. Base diaila ka gobane mo-
tho a šala a e šumiša bare o fenola
mong wa yōna.

Gobjale ka legogo le Koboya bošego, ger mo-
nna a ka tloga a ya matkgaweng, mosadi le
ge ana le mogwera wa gagwe a swanêla
gore a robale naê godimo ga legogo le we a
goba a robala le monna wa gagwe le kobo
a ba swanêla go e apara. Ge bakadia
botlhola bjowe, dilaong tšā monna wa
gagwe ke gore ba fenola monna wa gagwe
otla tthagêla ke dikotse tšā go sefêle ma-
kgaweng. Le telô ya monna wa gagwe
le yōna e bjale.

Kokobā a tšā mosadi bare ke Matlale,
bjale mosadi yo wa gagwe, e be ele mosadi
ge monna wa gagwe a le mogwe, ge a tlu-
gile a ile matkgaweng. Ka ngenakong wa ga-
gwe go šala ele thapa-ntleng, monna yo
anago le matlhabe ke monna yo a fitlha
a thena pele. Wa ka morago ga fitlha o
husešana gore mosadi o phereketšikē nwa-
ko, ge a leka gore ke a kokota, mosadi a
thome go ômana.

835

K34/82

43

Mosadi le ge ele mogwêra wa gago, ka tsä-
 tš'i le lengwe wa re o ya ya, a go ômanya
 a sa sate gobula ngwako, tloga a se mosadi
 wa gago, ka gobane ona le yo mongwe ka
 ngwakong a ka ômana kudu ba motse ba
 ba ba dikwa. E mpa le ge ba ile ba dikwa
 ka moswana ge ba mutšišä a ka seke a
 bolêla, a ka fo ba botšä fêla gore ke motso
 yo mongwe a ke motsebe.

Ka tsä tš'i le lengwe banna ba we ba gatla-
 na, e be bakwana, bare, mosadi o a re lwe-
 santšha re swanetšë go motia, ke mota ba
 ya, yo mongwe a fitlha a tšena, ke yola
 a go mo ômanya tsä tš'i lela. Ka morago ga
 sebakanyana, yola a seke a kôkôta, ka go-
 bane ba kwane, yola wa pele o fiore go
 tšena a seke a pheketšë ngwako. Ke mota
 yola le yêna a buda a tšena, yola wa
 pele a tšhoga, ke mota mosadi ka gobane
 o batreba be di gabôna, a šitwa le gore
 a ka dira bjang.

Ge ba mutšišä mosadi a seke a bolêla se-
 lo, ke mota ba motia, ka mokgwa o baka
 kgonago. Ba tsäwa ba tloga, kaba se apa

835

K34/82

44

Khôrômêla khuta marama re hwa nayô. Ka moswana mosadi a šitwa gore a ka re o dirile keng, ke moka a bapja, mele wa gagwe o ruru-gile, baya dingakeng ~~di~~ dingaka tša bolêla gore, ditaola ga disone bolwetši, motho o balaya ke dinyalo tša goteiwa, monyakeleng ditlhare tša dinyalo o tla fela. Ke moka ba monyakêla ditlhare tša dinyalo a tla.

Taba e ya ka godimu ke nnete, bjale kage ke nquadile mabapi le goila ga telô ya monna gore a e šumišwi ge monna a ile mangoweng gamogô le dilô tšê a goba a robala godimu ga tšona, bjale ka le gogo le kobo ya bošego. Mosadi yola matlale o be a tla legogo la monna wa gagwe, a para kobo ya bošego le batlabo ba gagwe. Monna wa gagwe o ile a ba le ditgobudi tšê dintši mangoweng a ba a ripêga le kagô.

Telo ya monna ga e ribege, ke gore e ila fêla ge ba ka bolêla, banna, mosadi yêna ga jete telong. Ge monna a ile mangoweng mosadi o swanêšê go bolêla ngwana wa gagwe wa motlhankana ka ga yôna, ke moka a gonê a ribulle le kgatgo a le fakêle se jelong.

835

K34/82

45

sa motlhankana, ke moka ke modirō bjale bjale.
 Wa bōna ba e ribēga ke gore monna wa gagwe o hwile. Je gosena ngwana wa motlhankana ba fo tōlōla, ke moka batle ba buribulle ka mabanyana ba bofe bana bajē goba mōkgekolo.

Dibjana tša go ~~cepa~~ tšona ga diili, bjale ka pitsa ya bušwa le ya morogo, ge monna goba matwala wa gagwe a se gōna, ba foapea le ge ele baeng ba foba peēla ka tšona ga dina seila tšewe.

Ka morago ga moba feditšē goja dijō, ke moka o tšea ditwana tša monna wa gagwe o dibea ka ngwatong wa gagwe. Dibjana tša bana ke tša matwala wa gagwe wa mosadi, bōna ba swanetšē go diboloka ka noši. Ke moka o tloga le bat basetšana ba motse ba ya ditgongeng le morogong. Je letsatši le e ya madikēlo, o swanetšē go phakāša a boya, ngwetši a e dikelle ke letsatši nagenq, o swanetšē go gopoka go a peēla monna wa gagwe seruthwane. Monna a ka seke a ja molatša a sa tšobeka mosadi. Ka mabanyana a mangwe le a mangwe o swanetšē goja se-ruthwane.

835

K34/82

46

Se rithwane, kudu ba buhisa buiswa bja ka
 mabanyana, ke buiswa bja go tshama monna wa
 gagwe, bo fagiwa ka potswa e nyana, ge ana le
 matwala wa monna le yena o a motolola. Ge
 a feditha goja ke moka o boloka dibjana gu mogo
 ke pitsa. Ke moka o ba a etisa le basadi goba
 matwala wa gagwe, monna wa gagwe o etisa
 le banna ka kgorong. Ge a bona gore ke bošego
 o ala legogo, ke moka o boya go etisa, o diela
 gore ge monna wa gagwe ge a kgomela a
 tsena ka ngwakoing a hwetane gore legogo le
 a dilwe.

Ngwethi a ka seke a tlogela ba kgokolo goba
 basadi ba motse gore ba yo robala bona ba
 sale ba etisa. O tloga ge a bona le bona
 ba tloga, le yena a kgona a e ya malaong.
 O sana le ditlhong, o tlare kowa a tlwaetse
 a kgona a e ya.

E sale gosasa, ke moka, o tloga a kgopa me-
 lora ya malapeng ke gore o fele lapa, ka mo-
 rago ga mowe ke moka, a kgopa molara wa
 sebeso, a ya a falatsa le tlateng. Ge monna
 wa gagwe, a tlogile o swanetse go alola
 magogo, ke moka a fele ngwako.

835

K34/82 47

Ka morago ga mo balle dija tša goasa,
ngwetši ge a bōna gore boloko bja ka nqua
Kang o we ba rabalago gōna boya kgobaga
ke moka ora modiši goba mosekana ya a sešū-
go a bōna kgwedi gore a montšhetšē bo-
loko. Molaš wa go ntšha boloko ka ša-
keng la ditgomo, punitšhwa pele ga gore
ditgomo ditšwe ka sakenq.

Ye ditgomo dišētšē ditšwile ka sakenq,
ga gwa dumëlélwa gore motho a ka šala
a ntšha boloko. Ye mosadi a ile a gapola
go ntšha boloko kowa ditgomo ditšwile gōna
go ka one gore a tšame a tšpela ka ntle
mowe ditgomo tša gore ge ditšwile tšē di-
ngwe ka nyela gōna. Ye a sa a bōna
o letela ka morwana gape gore a tle a
ntšhe disale ka šakenq.

Ngwetši goba mosadi yo mongwê le yo mongwê
a ba dumëlélwa gore baka tsena ka sakenq
la ditgomo, ka baka la gore base ba ka dife-
ke getsā. Ye bjalo ka ngwana yo a sa mama-
go. Ye tsena banna le banyekolo ba we ba
sa tšhwego ba lebella godimu, le ge ditgomo
disepela mosadi, a swanêla go ditšena ka gase

835

K34/82

48

o swanetšē go a roga a ēmē ka theko ke
moka difete. Ye dira gapiwi o swanetšē go
a roga a tle theko ga tšōna.

Ye ngwana o kgubagile, matwala wa gagwe
o swanetšē goruta ngwetšī wa gagwe go kgungu-
pha ngwana ka mabu, ka morago ga mowe kemo-
ka ba ritšele ka thitšelo. Ke moka a kgome a
tšentšha boloko, ye a ka seke a kgakgapha
le goritšela a fodile fēla, ga go thušē selo,
ka gore boloko botla kgoboga letšatšī kwe. O ru-
ta ke matwala wa gagwe.

Batho ka moka ba leloko o tšibisa ke yēna ma-
twala wa gagwe, motho yo a salokago le
yo a lukilego, le yo we a swanetšēgo gore
ge dijō dile gōna matwala wa gagwe a
se gona a swanetšēgo go mofa dijō o tla
kwa yēna matwala wa gagwe. Ka nnete o
swanetšē go dira mowe matwala wa gagwe
a motšago. Ye a ka dira se gwēra le bala
matwala wa gagwe a sa banyatšego, gona
bjale ke moka go tla tlhaga dipapanō, ka
gobune o tla gopola gore ba kwanēla gonya-
ka go molaya.

Ngwetšī a swanēla go apea potso, pele ga

835

K34/82

49

gore a fêle pele, o swanetšê go fêla pele a
bee a tlošê molora a kgone a gotšê mollô. E
seng wa hwetšana lapa lešišimisiä, e kego ke lapa
le le sa dulego ke motho. Motswadi wa ngwetši le
yêna o leka ka maatla go lapa ngwana wa gagê
gore lapa la motho le a bônala, a le dule lena
le dikgwatlha.

Mogopo wa monna wa gagwe.

Telo ya monna ~~wa~~ gagwe e tlhokimelwa kudu,
gore wa seke wa dula ona le ditšhila, ke gore
ka morago ya mo a feditšê tšê goja, o swanetšê
go tlhatšwiwa ka pela o sešu wa omella.
Ngwana a nyake gore a fêle a o swarella
ka bakka la gore a ka o tlošä ditšhila. Ge
ba e fa yo monyana gore a išê mogopo ka gae, a swa-
nêla go swarella, o a goletšä diatla tšê pedi
ke moka ba o bea ka moragô godimu ga dia-
tla tšü ngwana.

Gobjale ka ge ba kaja tšê goja bjale ba
dišä, ba difa motlhankana, motlhankana yo
we o swanetšê goja ka molaš, a seke a
swarella telô. Kudu o swanetšê go ribulla
be kgago, a le sware ka diatla, ke moka an
kowa a lle a feditšê, a kgone a tšêa mogop-

835

K34/82 50

po a o isa ka lapeng la bo ona, ge a o ka,
 Kola fase ka nozi, o ka-kola ka dimpa tsa
 ona, a seke a o swara ka diatla, a o swara
 ka dinoko tsa diatla. fona le ditelo tsa mengo-
 ho tse we ditlogonega kudu, ka gobane ba phi-
 la lesoba ke moka ba fakela lentzi, ngwana
 a kgona go swara ka lona a lekeletsa, a
 isa ka lapeng la bo ona.

Dibjana didula ka mengwakong, bjale ge mosadi
 a ditseba, o fa ditseba ka moka o a ka
 kgonago, fela mosadi ge e sale ngwetse a
 tseba se bjana a hwetseba gore monna wa
 gagwe o ka ngwakong mowe mosadi o swanetse
 go kwatama, ke moka a tsebe telo ya monna
 wa gagwe, ka ntle e gore a e lose, ge a kwata-
 mile ke gona a e thomphile.

Ge telo ena le telo a isa pele ga monna
 monna wa gagwe, mowe mosadi o swanetse
 gore go fitlha a kwatame fase ka ditshuru
 a e bee, ke moka a game a yo tseba metsi, a
 rwele ka lesapelo, a fitlha a kwatame, ke ma-
 ka a bee fase, ka morago ga mowe ke moka
 a lose, monna a dumele, mosadi a kgone
 a thakgoge a boele ka lapeng.

835

K34/82

51

Ye eke ka morago ga mo monna a feditšē
goja dijō moyopo o sa yo tšea ke yēna ngwetšī,
ga fitlha a o tšea pele ga matlhō a monna o
swane go fitlha a kwatume ka dikhuru, a lošē
a kgone a tšea telo le le sapelō.

Ku metlha monna a swanetšē go tšea, se serotwa-
ana le tlhama ge mosadi wa gagwe e sale
ngwetšī, ka goriale mowe, ore go tlhatwa tselo
ya monna ke moka a e fakēle ka gure ga
~~se~~ serotwana, ba soletle buišwa ele ka
utšhe, tlhama ke moka e khurumetšā buišwa
ke moka ba rwale ka yōna. Buišwa bja go khur-
umetšā, ke gore leje monna a sa tlogile a
ile se thakgonyana ga boya o tla fo hwetšāna
fo sa fisa.

Pitsāna ya mapoto le yōna e swanetšē godu-
la ele e botse, kowa molomony wa yōna e
a roniwa ka molora. Ye monna anwele ma-
poto a feditšē bjale mosadi o swanetšē go pha-
kišā a e tšea ke moka a e tlhatšwe, a kgone
a huduwēta a mangwe mapoto, ~~se~~ seng gori
a huduwēle godimy, gale mapoto, mowe
ga go nyakege, mosadi wa mohuta owe ke
moka ke lešāedi

835

K34/82

52

Ge nqwetši a fitlha leina la bangwetši le fêla, Kemona mosadi a ka fo roma nqwana gare a yofa monna wa gagwe ngorong, ge ele go swarwa ga teta ka marago ke molaš ga gofete mowe k ge mong wa mogopo ele mokgalabije, nqwana o swanetšë go swara ka marago. Le ge mogopo o we wa monna wa nqwetši o saka wa tšena ka gare ga serotwana a go sama tšaba. gonaba le basadi ba bangwe bawe ba nafañêlago ka gare ga serotwana go fitlhêla ba gola ba eba basadi ba bagolo.

Basadi ba mohuta o we a banyake gore monna wa bôna a jê bušwa bo fodile. le baka le lengwe le le lengwe ba nyaka gore a jê bo fisā. O ka bôna ge e sêšë ele mokgekoto le mokgalabije. Mokgekoto o botšā nqwetši gore bušwa bja matwala wa gago o swanetšë gore o bušie ka potong, o gome o bukhumetšë goriale o dirêla gore bja seke bja fêla a hwetšane bo sa fisā.

Mosadi a swanela go ja molatšā swa go šia ke monna wa gagwe ka telong.

835

K34/82

53

ya manna, o swanetšê goribula le kganggo a le
fakêle se bjane, a kgone a ija. Se we a fo
jêlago ka gare ke morôgô, se bjana sa morôgô
zona a sena molato, molho o fo jêla ka gare
ga sôna.

Pôpa, gore ngwetšî a dirile pôpa, matwala wa
gagwe o tla dikwa ka noši ge a fala pitsâ.
Ka gobane ngwetšî ore gofafa buušwa, ara
matwala wa gagwe gore a tsole; ka morago
ga mo matwala wa gagwe a fetšâ go tšola
kemoka o napile o fala pitsâ e sešî ya
omella. Ke lebaka le we matwala wa gagwe
a bokwago gore buušwa ke pôpa.

Buušwa bja pôpa ge motho a bongata bo
tla diatla ka go môtâ, ge o buja botlala
le gano, ga bobose ka ganong. E ke ke bu-
ušwa bja motobola. Ba swanetšê go fobôja
e mpa ba ka seke ba buja go swana le buu-
šwa bja go buušwa. Melatšâ ya bjôna motho
a ka seke a ja, ba swanetšê gore ba dirê
mapôto.

Pôpa e baka kenq?, pôpa e baka ke go
thôka dikgone, mollô wa ba o monyana, ke
gore mowe go hwetšwana gore mosadi ke se

835

K34/82

54

sebedu o tswafa go rōba dikgong, ga gona
 se we ba ka sedirago, e fēla ke sebedu sa
 bōna, mola ba ditsebe e ka be ba gomile ba
 sale tseleng. Bjale a ba ditseba e be ba nore
 motlhomong ke mosadi ganthe a se mosadi ba isa
 dikgomo tsā bōna ka leweng.

Montlho le motlhako, ditlhare tšē pedi ga tšō-
 na ga dina magala bjate ka goriale mowe mo-
 tlho ga otuki, o faba wa ba le pitō e ntso
 molō wa ōna o setha wa o bōna, motlhako
 le ōna o bjale empa ōna motlho a o lebēla
 o a thathapha wa tšōa ditlhase tšē dingfēi
 tsā go nyaka go tšhuba batho. Go lebēla ga
 ōna ke gobōna gore legala la ōna ga lena
 mollō bjale wa leka gore wa kgotlha bjale
 ke moka bakeng sa gore ke bōnale mollō ke
 moka le nya ditlhase.

Ba ōri bu mollō ka moka ga bōna ba tla
 tšhaba sebesong ba tšhaba goswa. Ka goriale
 mowe montlho le motlhako a se dikgong tšē
 we ngwetšē a swanetšego gore a dirōbe gore
 a go faga tsā go ja ka tšōna, ka baka la
 gore dika modičela pōpa. O swanetšē gorōba
 dikgong tšē we a bōnago ka moka ba rōba

835

K34/82

55

tšona.

Thuta bogolo ya rōba, seema sena ke se se-
golo kudu. Bana ba bantši ge ba šita ke me-
dirō ya bogadi, bjale batho ba sokologa bu lebe-
lla batwadi ba ngwetši ba hwetšana gore batwa-
di ba ngwetši ba šoma kudu, bjale ba lebella
ngwetši ba hwetšana gore a na modirō/fo dišā
monna wa gagwe ditšhila. Ke mowe seema
sena sa thuta bogolo ya rōba. Ge ele
gore batwadi ba ngwetši ba swana le yēna
moredi wa bōna ba-re, ga le dume le tšwa
ntšhung.

Peperē, mmagwe ke Baserotole papago Peperē
ke Se-mukgisi. Batwadi ba Peperē ebe ele
dišumi kudu, gagona motho yo a šomang bja-
le ka bōna, lebaka la golema ga lefitšhile, a
bar na taba le gonwa mabjalwa ba-re ma-
bjalwa ke moditšela. Ngwana yo wa bōna
o swana le papago bjale yēna o na le mere-
ba o bile ona le botšha, ge bagwēra ba ga-
gwe ba raloka a kgatšhe ke ditšhaloko. Ditō
ka moka a na taba na tšō, batwadi bu mo-
kgalema ka mekgwa e menguta gore o swane-
hē jo šoma, a e ke tla šoma ke sele yo

835

K34/82

56

Monyana.

Mokgalabje yo we setimela ge nywana wa gagê a sahuwa se we a motšago o be a motia tšê nkego o nyaka go bolaya, mowe mmago nywana a bago a kwa lešoko, a ba a omama le monna wa gagwe. Papagwe o ile a ba ntšha matšhō a motebella. Ngwana a gola a e puša gofi-
tlhela a e ya goballa, Pepere ke monna, papagwe are go yêna wa bōna ngwanaka o tla ja nta wa šeba ka latlae.

Ga a ka a kwa le ga gok bjale, ya ba yaba le sogana, ke moka a thoma go nyaka mosadi, bjale a kwane le e kgarebe, ba yo tšibiša batwadi, ke moka batwadi ba mothepa bagane. Ba gane le baredi a bōna ka baka la gošna gore, monna a na modiro ka gošale mowe moredi wa bōna a ka ba a ya a ba a twenyega.

Monna a ba a kgatlhama le moetsana yomongwe bare, ke Matšepa, ditaba tšaya go batwadi ba mothepa a owa, ba a mogela ditaba. Kgomo e ka sete ya latlha namane ya yōna, ba ntšha ditigomo ba monyalla mosadi. Motho yo we ba gomoroma gore a iše mabotšō

835

K34/82

57

oile a bōna metlhoto, bjale ya foba diKōma
tšū gagwe, a sene are go fittha go batwadi
ba mosogana a bola gore, go tšea gona le a
tšea e fela ke ba šaeding, are, bōna ha nōši
ba tla dibōna ba ha nkgopolēla gore ke lona mo-
rwa wa bōna, ba mogane kudu.

Mosadi ke sebody, e bile ke lešāedi, o botšela ka
goriale ka baka ta gore o bone batwadi ba
mothepa dijo tšū ntlhe ge motho a dija a
go rate gore a gopde ka maatla ka baka la
gore a kabu a tlhathā. Dijo ke dipōpa moro-
go ya ona letswan o bile o swete onkga
gorwa, a beta pele are e fela megoto goto
yo mangwe oile are mogwa wa tšwene a
hwetsāna tšwene e ja masēyere e e
o swanetšē go a.

Ba ile ba nyala mosadi go fitthela ka moka
a fittha a tenna lapeng la mathwala wa ga-
gwe go rutšwa tšū bogadi. Lebaka la mo bo
matgatlle ba rate gona, golewa dijo tšē dibo-
tše. Aowa gwaba le thabo le legole, batwadi
ba mosogana dipelo tšū bōna dile botlhoko, ba
fela ba kwela mosadi wa batha botlhoko bare
o tšilo tšwenyega.

835

K34/82

58

Mankgapana, le banna la gore bo mangatle ba
 tlogê la fitha, a wa gwa sebe letaba, ba robele,
 o tsebe gore bo mangatle ge ba tloga ba roba di-
 kgone ba šia le maupi. Ba diêla gore ngwetš'i
 a šale a pea ka dingone a diêle mollô ke moka
 a fagete morma wa gagwe buušwa a seke
 are ge a dira pōpa ~~are~~ ke bakeng la gatho-
 ka ditkgone. Ka jobane ge ngwetš'i a sešu a
 fetš'a bene ana molaš wa goya dingoneng.
 Ka bōna ditkgone tšela tš'a gošia ke bomaga-
 tle o tlab'a a pea ka tšōna, molthomong ditš'a
 fetš'a bene tš'e pedi.

Ka moswana ga boaele, ba nyatta gobōna
 buušwa bja ngwetš'i, ka jobane mosadi yo
 moswana le yo mengwê wa moka o fotha a
 ngwatha buušwa bja ngwetš'i, a ba ngatele gore
 ba jê ba hore, a owa ba nyatta gošwa moape-
 ête ya ngwetš'i. Ba ile ba bōna moltholo, ge
 molho are wa ngatha ke moka dinata dia sobê-
 la, ka ganong bare ke a ja ba fo okwa dia
 theko, ke moka molho o fo tloga a khupere
 ka diatla o bolatla ka ntšhe, ke moka o
 tšhapa diatla. Matwala wa gagwe a šupa
 ngwetš'i gore wa bōna ngwemaka o swenetsê

835

K34/82

59

go faga ka mōkgwe o.

Ke moswana o mongwe ke moka ngwetši o a
toga o tlatlea pitšā sebesong, mollo o fi o
gotšū godimu ga molora. Mmalō, a o mosadi wa
mohuta mang, mosadi o thoma a fēla lapa ka
morago e ōla molora, ke moka a kgona a tla-
tswa potso. Ka gobane a gola a dira modirō
o se a nwetšana ~~for~~ modirō ke amogolo wa
mōšita. A pea buušwa, a gona a dira po-
pa.

Matswala wa gagwe, are a wa nna esale ke
ba gona, a ke šū keke ke ija ditšhila mosadi
o a peēle monna wa gago, ~~monna~~ ke tla
faga ka nōši, o bebe mosadi e sale ngwetši
yo mōša lebeke e su a fetšā. Ngwetši a ba
a dira dikgotswane tšū gagwe, Matswala wa
gagwe e faga ka nōši.

Monna le mosadi ba napa ba ba ditlaēla,
tšē dilewago ga gona motho yo a ka
dijago, difofa difofa ke yēna le mosadi
wa gagwe. Ngwaga wa mohoro le ngwaga
wa tlala go bona e foba selo ka setee,
ngwaga o mongwe le o mongwe ba sela
tlala. Mokgalabje o be a re reša ge are

o tla ja dintša wa šeba ka letlae, enka-
be ke mokwe motlhamong; nka be ka sa eliba-
ne tše. Lebaka la gore batsoadi ba morute
mošomō le fetile.

Ka mabapi le Pepere ke mowe re hwetšano go
gore, khuta bogolo ya roba. Mosading wa
gagwe re hwetšano se, ga ledume le tšwa
ntšhung. Ka moka ga bona ke digšlê ke mo-
ntlho le motlhatō, ditlhare tša go tihoka ma-
gala. Pepere o ile ge a bolla, ba modira
gore modirō wa gagwe mphathong e be go-
loga dišego, o be a sena boganelo ka go-
bane kgale mmundi o be a sa gane se we
ba motšupago gore a sešome.

A ditloga go tloga ka bodikana, le ka bo-
gwera a goma a ditloga. O be a dithe-
ba kudu, bjale ka morago ba ba le ngwana
le wa bobedi gape, le gore pele e be ba
ngathêlwa diatleng, bjale le ga barie le bana
ba ngathêlwa diatleng, ka mabanyana ba-
ne balla ba nyaka tša goja.

Ke moka bana balala ba ba fidisa borokō,
monna a kwa botlhoke, a tšoma modirō
wa gagwe wa dišego, a ba molugi wa

835

K34/82

61

dišego batho ba etla ba šaba lesana lama-
 bélé le šaba se šego. Ke moka yaba bopke-
 lo bja gagwe. Ye ele gofaga pōpa gōna mo-
 sadi a tšwela pele le godire pōpa. Ngwana o
 swametšhe go tšhōkōmela se ba tswadi ba motšaga
 sōna. Matshep Matshepe o ile a rakwa
 go apea lapeng le matwala wa gagwe ka
 bakka la go apea ditgotwane, ke gore manšwa-
 ušwane.

Dibjana ka moka ga ditshatswi ga mōgō le te-
 lo ya monna, difo tšhedisa ka metri fela, le go
 digottha ka mogawadi ga lekiši, manšwa a go-
 mamasela telo wa fo hwetšana a keke me-
 tšhe. Monna o lemetšhe ke dilō tša gagwe,
 motho o šele go a sa tagwa a ka seke
 a dija. Pitsa ya mapoto le yōna o hwetša-
 ne e khukhušungu mapoto a kgale le ōni
 a foya moakwago, ga tšebe e foba pētē
 eke le mela a tšhedisa, khalwa le mapoto a
 fo swana.

Ra nyole, ke gore bušwa bja pele bja ge
 motudi a sešu a tolēla dibjaneng, o swane-
 tšhe go bo tolēla fase, a kgone a tolēla
 ka dibjaneng, bušwa bjo bja pele ke buš-

835

K34/82 62

šwa bja mpya. Je mpya e se gōna, ba basole-
la tekeseleng, ga balewe bo fiwa kolobe, ge ko-
le e se gōna ba bofakēla ka pitsēng ya mapoto
ke moka ba huduwa mapoto, mapoto a we a nwea
ke ba gekolo fēla.

St. 55. Ngwetši a swanēla go tsena kašumeng
Ngwetši o bjale ka basadi ka moka ka motšwa
o ke tthalušitšēgo ka mo matlakaleng a ka
godimui, mosadi goba dingarebe tšebonago kgwe-
di a ba swanēla go tsena ka šakeng la di-
ngomo, la dipudile la dinku go aile ba ka di-
ngomisa.

šona le basadi ba go tšhekgu banyakago go
bōna gore ke nnete dingomo dia kgoma, ke mo-
ka are kowa batho ba tšwila ka moka a tsena
ka šakeng. Mašaka a dingomo a agiwa ka
ditšhane, bjale ge a ka go tsena ka swela
mosadi yo we ba tla mōna, le ge dingomo ba
dibōna gore diphekekane ke go dingomo dia-
otš. Ba tla dialafa, bjale mosadi yo we
motšhang a bonago kgwedi o e bōna gore
go sa felega. Go fitšhele a epola gore
ke ila ka tsena ka šakeng. Ke moka ba
tšec tšhidi ya tššaka ba motšhabōle ka

835

K34/82

63

yōna, ya ba gona mosadi a fōlago, o dikwile
a ka sene a tšoga a boeletšā.

Kgale dingaka ebe gōtletšē tšā banna le gōna
seleteng ka setee ebe o ka fohwetšāna di-
ngaka tšē pedi goba tšē tharo. le gona dinga-
ka ebe eba banna ba gotia eseng masogana
le bannana. Dingaka tšā basadi ebe ele tšā
go alape malōpo. ka goiale mowe ebe battho-
mpa molaō o wa gore mosadi a swanēla
go tšena ka šakeng la dingomo, la dipudi le
la dinku.

Makšing a bolelano, dingaka tšē dingoto ke
basadi le masogana, ba we ba sa kgonego go
šumišā bo-ngaka. Bongaka a bonyake motho
wa gōkgatlha ke tšā lefase, ka gobane a
ka kgumišā ditšhare. Mosadi wa ngaka le
ge a tšeba gore yēna o sa lebella qōdi-
mu o fonyaka go tšena ka šakeng la
dikgomo, ore yēna ka noši o e phōrōtšē a
ka seke a kgumišā dikgomo.

Malwetši a basadi a galefa, go e phōrōla
mola ga mosadi wa ngaka, ora ge yēna
a lukišitšē mmele wa gagwe gore ge a
tšene ka šakeng a sene a gobala, fēla

835

K34/82

64

ge ele ditgomo tsōna ditla kwa botlhoko, molhomonong tsā hwa.

Bjale ka mosadi yo Manyapa o tsere ke baga Raganya, monna wa gagwe ebe ele Makadikwa yēna mosadi ke ngwana Mokgatlha. Le lotlong la ga Mokgatlha ga gona ngaka gobjale ka leleka la ga Raganya ga gona ngaka. Makadikwa o bile o tšile swila a sa tšebe setlhare sa maiz.

Manyapa a thōma go ya ga ngaka e ngwe ya mosadi bare ke Motsuaki, a yo e thuta bongaka, ngaka ya morutha bongaka, ke moka a lefa morutišiši ka kgoma ke moka Manyapa ke ngaka o a lefa balwetšiši ba fōla. Sa keng la ga Raganya gobe gona le ditgomo tšedi-ntšiši.

Manyapa a tsena ka gare ga le šaka, mokgalabje yo monqwe a omana are, mosadi a swanetše gore a tsene ka gare ga lešaka. Beng ba ga Raganya bare, ke ngaka yēna ka nošiši mosadi yo o tšusitšiši motšhe o, ka goriale mowe ditgomo dika seke tšūdira ke selo. Mokgalabje are mosadi e se eke eba ngaka le ka moklha o le monq.

835

K34/82 65

Dikgomo tše we o digobathitšhē le swanetšhē go dikitimela. Mosadi a age motše, ke morutli.

Monalō! batho ba le ba makhala, ge ke bana la golema le fitlha ba bōna mozhōlō. Mosadi o ile a tšena ka šakeng la dikgomo le bana la madula gae. Dikgomo tša ga Ragananya di ile tša tšena ke bolwetšhē tša hwa, kgomo e be e hwa le bjokong, dinama tša tšona di sa tšefe, di bile dina le monkgō. Ka matšhō ke ile ka dibōna ke sale le šoboro, ke sae tšebe gore molato ke-
ng?

Ngwaga o we ba ga Ragananya ba ile ba tšama ba šekela dipholo gore yo manqwe le yo manqwe a hwe tšane tšena ya gagwe. Batho a ba hwe ka moka go ile gwašala dikgomo di sekae, fela ge ele dikgomo tša dipholo tšona go kwagala gore tšona kamoka ga tšona di ile tša hwa.

Ka morago bu gopola potelō ya motgudabje yola, a gore mosadi a tšene ka šakeng ka letše, le gōna mosadi a ge motše, o fenola banna. Ke nnete dikgomo kamoka tša dipholo di hwile, bjale le rena ka morago

835

K34/82

66

re tla dilatêla.

yo mongwe a se, le a kwa, se swanetšê go tšwa re tšamê re ekwa gore molato ke ng, ba ile ba mokwêla, ba ile ba tloga ele banna fêla, ba fetlha ga mokomê, a owa mokomê a ba laola, a ba botšâ gore khatatana ya masâbêle kgame e la eletšê mang, le ile la tšea kgame motšeng wa geno le motšho yo mongwe wa motšofadi. Ha baka la namagadi e taboga banna ka Kgorong a tšena ka lesaka la dingomo.

hena le a lla, ke nnete le a lla ga letšebe selo, mosadi yo wa le yêna o a lla, ga tšebe selo, empa mosadi eke ke thakadu, bothakadu bja bja gagwe ga botšwe tšwalong. Dingomo digobatsšêšê ke mosadi wa go tšena ka gare ga lesaka, mosadi o ile a feta ke kgwedi tšê pedi, kgwedi ya boraro a setlemolla, bjale o tšene ka gare ga lesaka mmele wa gagwe o sa fisâ.

ke moka e feditšê, kemoka ba boêla gae, ba fitlha ba bolêla ka motšgwa owe ngaka e boletšêgo ka ône. Mosadi wa ngaka a dumela gore ke nnete ke ile ka feta ke kgwedi tšê

835

K34/82

67

pedi ka kgwedi ya boraro ka e bōna, ke be ke e thukisetshe bjale dia makhata le tšona dituola tšaka ditia nna.

Mogalabje yola a gaganetšä gore mosadi ga tšene ka šakeng la dikgomo goaile, o ile a bo-
kela gape are, mosadi ga ake a ga motse, o a
rutla, monna yo moxwe are banna ba ga Ra-
ganya nna ke sa tšwa ka gare ga legora ka
aga tšhōnyana. Ga ga ka me^{me}šša ga sego
tšwana, re tla foba re botšana ditaba. Ka
moka ga bōna, yo mongwe le yo mongwe o ile
a tla mokutu wa gagwe ga mōgō ngaka le yōna
eile ya tloga ya aga wa yōna motse. Ke moka
mabe wa ga Reganya wa phumēga ka mo-
kgwa owe. Mowe re hwetsana seema ae,
tšä tšä ke namagadi pele go ya ka leweng
ke ga tšona.

Dipudi le dintu le tšona ga gwa dumella
gore mosadi wa go tšhapa a tšene ka maša-
keng a tšona. Je mosadi a ka tšena ka ša-
keng la tšona a tšhapa, empa mmele wa ga-
gwe o sa fiši, dipudi goba dintu ditla o tšä.
Go bjale ka tšona dikgomo dia o tšä. Empa gona
le tšä e ngwe diahwa. Ka makhakeng a di mmele

835

K34/82

68

go tšena fêla banna, banyenyana le bangenoto le ba-
diši ba tšona. Molaô o telehono o sa tile mo-
sadi a tšene.

S6 (meres) Melekô ya ngwetšî.
Melekô ya golekô ngwetšî ge a utšwa ke
e mengata. Ge ngwetšî ana le monwana ma-
tšwala wa gagwe o tla fo tloga a mōna a
sapea nae, ka lapeng la matšwala wa gagwe.
Matšwala wa gagwe o fobeiša dilô tšâ
gagwe bo šaedi, ele gore o dibeile a lebjale
yêna mong wa tšebe gore ke beile selo sa
gore le batong.

Ngwetšî wa gošoga motšôko, matšwala wa
gagwe o tla motšôka ka ôna. O šila motšô-
ko, go šila yêna matšwala wa gagwe ke moka
a o tšhela ka thokong ya matšitla le bôtô.
Ke moka a tšhella ngwetšî wa gagwe motšô-
ko, ke moka matšwala wa gagwe o utšwa totšô.
Matšhang o we a kwaga ngwetšî a motšopêla
motšôko, o tšeba ga bôtšhe gore a ana mo-
tšôko o feletšue.

Ke moka matšwala wa gagwe o utšulla to-
ka ya elu ya matšitla le bôtô o e bea le ba-
tong ka ngwatšong, o nyuka go bona gore ngwetšî

835

K34/82

69

o tlaya a utwa goba go kgopela. Motsoko
o we wa ka mowe totong ya matgilla kebo
matwala wa gagwe o ka dile ka ktlhokwa, ke
moka o bea kelo o e tlbmela le ballong
la ngwako.

le ngwetši a utwa ge a bona thoko kemo
ka, o tla fitlha ka ngwatong a e bona, a
kesetša matwala wa gagwe a tloga, ke moka
a šala a tšolla motsoko. O tla tšolla a
tšhela ka tokwaneng ya gagwe o dirēla
gore o tla tlhwa a kyōga. Matwala wa
gagwe ga boya o hwetšana gore tloko a ya
beisa ka mokgwa o yēna a goba a beile ka
ōna.

Matwala wa gagwe a ka sene a bolēla
sela, o tla bea kelo ya gagwe a ēla mo-
tsoko wa gagwe. A hwetšana gore kelo a e sa
gona mola ya goba e gona gōna. Ke moka
a bea tloko ya gagwe a gona a e utwa.
O tla tšeletša gore ngwetši o tla kgopela mo-
tsoko a fo kwa ngwetši a sa kgopela motsoko.
Ka morago ga mo a feditšē o la wa go utwi-
wa, ke moka o kwa ngwetši a kgopela mo-
tsoko ke moka matwala wa gagwe o tla

835

K34/82

70

Motšiša gore matšiši a o be o kgogang ka gobane, eale o kgopela tšiši lela yaba kemma. Ge ele ngwetši wa goutwa o tšare, ke ile ka kgopela ga mokete, a tloga a nyanyega. Ge eke a utwi o tšare, matwale ke diokhala golebotšha ke ile ka bōna tōko ke bathong bjale ka bōna ele gore a leboe ka pela, le nna ke tloga bjale a tšwapara motšōko ke bōna tš tōko ele lebatong, ka re ke tla lebotšha bjale ka lebala.

Ngwetši wa gabola gore sa gore go dirile nna ke diyo khala go lebotšha, ga utwi, fēla matwala wa gagwe o tš kgona go molaya, ka gobane a utwana, o tla motšha gore ngwanaka wa bōna batho ba hwa ka tšela ya mohuta o. O tla bōna selo se phikuluga le lebatō wa tšea wa seija yaba lehu la gago, o fēle o kgopela ge o bōna o sena selo, goba o nkemete go fitlhēla ke boya o nkopete ke tla go tšhella. Go o bōna gore a ke boe okgopete go yo monqwe.

Ngwetši wa goutama, ye matwala wa gagwe, a mutšiša gore meloba ke mubana kguntšhe o ke o kgogang, ke moka o bolēla gore ke ile ka kgopela ga mokete. Ngwetši wa mohuta

835

K34/82

71

o we wa utwa. Ke moka o tswaletšhe matwala wa gagwe molomo.

Matwala wa gagwe o tla goma a šila o mongwe motšoko ke moka, a motšelle wa gagwe.

A gome a tšee loko a utwe, ge ngwetšhi a feditšhe wa gagwe motšoko ke moka o Kgotšela matwala wa gagwe motšoko. Ka gobane ngwetšhi a Kgotšela matwala wa gagwe motšoko o tšea matšhi, ke moka matwala wa gagwe a utulla loko, o fo mošičela.

Ka moragonyana o kwa ngwetšhi a Kgotšela motšoko. Ke moka o mošičela kantle le pokelô, ka morago ke moka o utulla matšhitla le bôto o bea le batong, ke moreo wa bobedi.

Ngwetšhi ge a bina gore matwala wa gagwe o tšugile ke moka o tšena ka ngwakong utwa motšoko. Matwala wa gagwe ge a boya o hwetsana gore motšoko o tšwitswe, o tla bu tšhi gore ke mang yo a goba a tšwere loko yaka. Ke moka ngwetšhi a seka a se a ke tšebe.

Matwala wa gagwe ke moka ona ke tšhalo ganyo ya gore ngwetšhi wa gagwe wa utwa. Ka gona le mowe loko ya matwala wa gagwe

835

K34/82

72

ye a eutulo a ka seke a ba a sa eutulla.
 le dipêba dieja ditloo, mongwa ditloo o di-
 tihêla makotie a difega godimo a dilekeletša
 ka lentzi. Ke moka pêba e ka seke ya tsoaga
 e dibône.

Morogo wa namas, le ôna ke moleko
 o mongwe. Ôna matwala wa gagwe o fa
 ripella yêna mongwa tseba ga botse gore
 dirile ditloki tšê kae, le gore yo mongwe le
 yo mongwe o swanetšê go hwetsāna ditloki
 tšê gogoma bokête goba tšêpedi tšêpedi bjale
 a fa ngwetšhi gore a yo a pea. le a apeile
 ka morogo ge matwala wa gagwe a tšilo
 šebetšê ke moka tšê tšhaêla.

Matwala wa gagwe o tšla makala gore
 molato ke ng, ke ripeletšê ke leka ntšê gore
 yo mongwe le yo mongwe a hwetsāne gore
 bjale ke a makala ga ditšhaêla. Ke moka
 ngwetšhi a fohomola, ga gona tšaba matwala
 wa gagwe le yêna o tšla fohomola. Motlho-
 mong o lebetšê o sa tšla dibōna ka moswana
 ka morogo o mongwe.

Ka moswana ke moka o ripella gape ditloki
 tšê a ditšebago, o mafa gape gore a yo a pea.

835

K34/82

73

Ke moka ka bana la gore o a utswa, o boeletsa gape, o tšea setloki goba ditloki tše pedi. Matwala wa gagwe ke moka ge a tšala ke moka o a tšhaetsa. Ke moka matwala wa gagwe o tšhe a mane gore ngwetši wa ~~gagwe~~ ke lehodu, a moleledišiši selo.

Nama, ka tšatši le lengwe o fo bea nama morututung ka ngwathong wa gagwe, ke moka a bošša ngwetši gore o šale o dila ngwatho ke kitimela bonete. Ge a yo dila ngwatho ke moka o bona nama le buušwa, ke moka a khoma go tlopa a ija, ka morago o tšaba a tšea setloki a ija. Ge matwala wa gagwe a bona a hwetšana gore ditloki a dikamoka bjale mowe o tšaba buušwa gore morogô wa papago momeke oile kae: ke moka a seke. Ke molesetše a lebjale.

Ditlo o le dikokô, tšena a diutswi ke motho ka o tše, bana le bana ba diutswa. Bjale matwala wa gagwe o fo dibeiša boššedi, fêla a dula gae, go fitlhêla bana ba etšwa ba e ya ga ditgomo, ba ba-

835

K34/82 74

ngwê ba basetana ke moka a tloga nabo,
go ka fošala yo mogolwanyana ke yo a tla
gotloga le ngwetš'i ge a šumile se we ma-
tswala wa gagwe a mutšitš'ego gore a šome.
Ditloo ba diphaphišitš'e ba ditšhetš'e se
tswaneng sa go letšanêla, le dikōkō dišjale.
Ge matwala a fitšha ke moka o tliša hwe-
tšana ele gore ga dikamo dišjana diphōtšhe-
tš'e.

Ngwana wa mongwe ga laisi, ke moka
matwala wa gagwe o tla butšiša ke mo-
ka moredie le ngwetš'i ba seka. Matwala
wa ngwetš'i ana taba le ngwetš'i wa gagwe
ke moka o swara moredie o wa motšipa.
A moka gore a ke nyake ngwana wa mpya
ka goriale mowe matwala wa ngwetš'i
olaya moredi wa gagwe, ele gore ke gōna
a botš'a ngwetš'i.

Mabêlê, ôna ngwetš'i ge a sapea lapeng
la matwala wa gagwe a ka seke a kgoma
go a utšwa. Taba e a 'ka e dirago, ge bu
mofile a mantš'i, a ka foya a poma ka
go a falatš'a. A dirêla fêla gore modirō
wa sebe o mogolo, ka gobane ge a kgoma

835

K34/82

75

na yô ba tlare ke sebadu.

Motlhany a pea tša gagwe dipitšh Hegô-
na bjale a tlogo utswa mabêlê a matwala
wa gagwe. Moreô wa mabêlê, matwala wa
gagwe a ka fodila ngwako wa gagwe kemo-
ka a tšolla mabêlê le batony. A seke a
vetsü ka ôna, motlhany a tlogo a
boetsü kowa se tswaneng sela a go tšo-
la ja sonu, kemoka mabêlê a seke a
tlala.

Mowe matwala wa gagwe o tla belâ-
êla gore gona le motho yo mongwe yo
we a tlogo a utswa mabêlê aka. Mowe
a kanna a thôma ngwetš, fêla a sa bole-
le ka Teina la gagwe a fo bolêla gore ke
kgale ke le mo, nke šu ka bôna yo mongwe
a utswitš mabêlê aka, nka se thômê mo-
tho, dilo tšê ke dira ke bana banna ke bôna
ba we ba nyakago go mpotaya.

Ka morago ga pelaêlô ya matwala wa
gagwe, ke moka ngwetš le yêna o tla tšh-
ma a bolêla gore bo matwale bure ke
a utswa, empa esenna. O tlabâ yêna,
ka noši a ya a negêla batwadi ba gagwe, ge

nke le bona ba utswa ba tla motšä gore le-
 setšä, pele ga mamundi ga go šälwe moragö
 ja ele tšä o tla go thoma ga botse. A ba
 se laya ngwana wa böna gore e sebe ele
 wena.

Ka goriale mowe ke moka ngwana wa böna
 o napa a utswa a tšwela pele, fela ma-
 twala wa gagwe, a ka seme a dira selo
 ka gobane ke ngwana wa gagwe, ba ra gela
 a be a bolaya ke ba lefoka gona nka be a
 kgona gabolabola. O tla no diböna ka noši.
 Ke gore o tlaya a utswa ga yo mongwe are ko-
 tie o tla munita go swana le matwala wa
 gagwe ge a munita dilö kamoka.

Masegwapa ke mosadi wa ga Raganya,
 o be ana le barwa ba bararo, bjale mogolo
 wa bona a tšea mosadi, mosadi a phedisaane
 le matwala wa gagwe ka ntle ke phošö, a
 ba a motlhatšela ya gagwe pitsä.

A goma morwa wa gagwe wa bobedi a
 tšea mosadi, mosadi le yëna a ba bjale ka
 yola wa pele. Ke yëna a motlhatšela
 pitsä ka ntle ke pelaelo. Ke ge bana ba böna
 ba šitëga e be ba fodula ba sae buutwa

835

K34/82

77

mabêlê a matwala wa bôna, bjale yêna matwala wa bôna ka gobane betši kamoka gagome ngwetši yo a manyatša, ka moka ba tolêla matwala wa bôna, kemoka a ba bitšê a ba tšêle mabêlê ka setswana sa golekana.

Ke kgothwane la bôna la tšêa mosadi, le tšêa mosadi le bjale ele gore ba golo ba gagwe ba hwile, bjale a thôma go tlhwa a tlhorisa ba gatsa ba golwane. Ke moka ba tlhōlogadi ba palakana ba boela go batwadi, ke moka Molemo a šala le mosadi le mmagwe. Mosadi wa molemo e se e sale ngwetši yo morwa ka lebaka lewa.

Ngwetši yo we kina la gagwe ke Nthephê ngwana lewele. Matwala wa gagwe a fodula a lla ka dilê tša gagwe a sa dibone gore dilê kae. Gwa koba serapa mōtlhake. Ke moka a fo hwetšana ele gore se robilwe. Go motšeba a motšeba gore ke mang, empa a seke a nyaka go hlutšetša ngwetši wa gagwe le gowa, a fo mouta, bare yo mogolo o fodula selo ka marago a sebôna.

Matwala wa gagwe a hwa a bolaya ke dinyalo tša morwa wa gagwe, ge a etlhw

835

K34/82 78

a belaêla dilo tšã gotwiwa are athôma
mosadi wa gagwe. Pele gagore motgekolo a hwe
a botêla potêlô a botella morwae. Are ore
gošala o anêlê, o šale o le ma mahwiti; fêla
ke bo mamokone ba tla gošega. Motgekolo a hwa
ba moloka.

Molemo a šala le mosadi ba lebababedi, aowa
ka morago ga bjatwa bja meriri ya mafellô,
o tsebe gore sebaka ka moka e be baphela
ka mabêlê a mohu. Batho e be ba satshebe
gore mosadi ke seabu, ge matlwala wa
gagwe a sa phela.

ka morago (mamokone) Mthephe a thôma go
tšwa ka le gore la ga R aganya, o tšama a
utšwa mabêlê a batho bošego mašemong. Ma-
hea a gona a peiwa bošego, bjale manrawe
gagwe le yêna a thoma go utšwa dikgogo tšã
batho. Dijô tšã bôna ka pea bošego, kamowa-
nyana ba ja melatšã. Batho ba belaêla maše-
mong, ba bungwe ba belaêla ka dikgogo tšã
bôna.

Ka tšãhi le le ngwe mosadi yo mongwe o tšegê-
la mašemong, ge a feta xerapeng sa yomo-
ngwe, o bona mosadi yola wa molemo prô-

835

K34/82

79

ba mahea, bjale mosadi yo a heba monjwa serapa. Mosadi a fitlha a re mašumi, moutswi a thoma go makhala.

Moutswi ona le maanô, a ka a makhaba ka kgathane, o ile a e thuta maanô ka sone se baka se we. Je mosadi are ke gotswere, ke moka a thoma go tllhaba motgoši, moutswi a thoma go tllhaba le motllhabana motgoši, a kata moswari, ke moka moswari a thoma go tllhaba motgoši gore ke swere motlo šono o a utlwa, ge batho ba fitlha ba hwetšane gore motgoši go tllhaba mamothone yola a kgone go tllhaba o ka fase o moswere ka molala.

Batho ba fitlha ba swara moswari, bamuthiša gore molato keng o utlwa mabêlê a yo monjwe wena o šia sa gago serapa. Moswari are, ke motlholo, ke hwetšane mosadi yo a utlwa, bjale ge ke re ke moswere ke thoma gore ke motllhabana motgoši ke ge mosadi a utlwa a nkatelotšwa fase, ke moka a tllhaba motgoši.

Batho ba gathane, bjale bare, go moswari o na le molato, wena ke wena wa gaba o utlwa bjale o be o leka gore ke a tllhaba, bjale ke

835

K34/82

80

ge a goswara a go Kateletša fare. fela ebe nke ke lehodu, e ka be aile go go Kateletša ke moka a golesetša a tšaba. Mosadi wa batho a lefa a lla.

Mosadi yo Mamokone gore o wa tšwafa o be a sa tlope le marula, bjale yêna le monna wa gagwe ba tšwa letšolo bošego go sepela le dirabe tša batho, mosadi a rwele pitsa ya gagwe Mowe ba hwetšano morula wa motho a tshabile ke moka ba rwala, ba tšwa gae ga bona ke moka ba yo nwa. Mang wa morula ha mowanage a fitlha o hwetša gore morula wa gagwe ga o gona. Molato o tla o fa mang ke gabane moutšwi go mšebe.

Ba gona ba dira gape ba hwetšana merula e mentši, e be ele merula ya magoto, ke gore gobe gotla ba le magoto mowe mokeng o u e. Ba lala ba thotha merula ya batho, ke gore mokgope ba tšwa gae ga bona, ha moyago ke moka ba phula dipitsa ka marago, o o tšwego wa fella. Ge ba fitlha ke moka, ba hwetšana gore dipitsa ga dina selo, dibile ditshutšwe ha maragong a tšona. Gaba kowa ga Mamokone ba nwa morula wa seema. Ga ba bona

835

K34/82

81

molato a o gona.

Ka morago ga monna o we Monna wa Mamokone a hwa, ditšō tšā batho dia bolaya guasāla moradi. Moradi a ka a sala a le-setsā ka gobane ke modirō wa gagwe. Moradi a nošala a sa tšwa mabêlê, bjale kemo-ka a tabêla le dikgogo.

Dikgogo tšē di se lago ka lapeng lagagwe ya tsena ka nqwathong. Ke moka ga e sa tšwa. Batho ba lla ka dikgogo, empa mo we dilewêla-go ba sa dibone. Ka tšā tšā le lengwe ebe ele mosegare, a ra bana ba gagwe gore ba sware kgogo, ka gobane kgogo e be e sa nyame gotse-na ka nqwathong.

Matlhankana ba ra kisa kgogo, ke moka kgogo ya tšhabêla ka gagabo yāna, batlhankana ba ka nthe ba ba bona, bare, kgogo e ya kae, ba se, se rumile ke mame baile se tsware. Bana ba tswara kgogo, ke moka ba isa go mmago bona, mmago bona a fitlha u bolaya kgogo.

Papago bana ba la ba gobona o a fitlha ka gae, ngwana yo mangwe are, papa ke bone bana ba mamokone ba ra kisa kgogo bjale

835

K34/82

82

ge re ba butšišā bare, bea rumile ke mma bō-
na.

Mosadi o gopotsē gore e tla lewa mosega-
re, ke moka ge batho ba gōrōga ba hwetšā-
ne e feditsē. Monna a ka a senya le-
baka ke moka a napa a ya ke lapeng la
mamokone, o hwetsāna gore mosadi o sa
e bentšhitšē ka potong le mafafa onyaka
go etthoba.

Ge a bōna monna a nyarēla, ke moka mosadi
a swala pota ya gagwe a iša ka ngwatlo-
ng, a fitlha a bea pota fase, ge arc o tswa-
lla ngwako ya ba monna, ore go yēna ke anyaka.
Mosadi a sa go yēna onyakang, monna
are, ke nyaka kgogo. Mosadi are a ke bebe,
monna are ke nyaka gobōna pitšā e la-
ke bonago o e bentšha ka mo ngwattong,
mosadi a honola monna a phaya mosadi
a tšena ka gare a hwetsāna kgogo.

Ge monna a sa bitšā mosadi gore tla o
bone gore selo se ke selo mang, yaba motho
wa fitlha ke yēna mang wa kgogo o kwile
bana ka gae. Mosadi are a lekowa lapeng
tšwa ka mowe lapeng batho ba tšaba ba

835

K34/82 83

gohwetsä, monna ga sa maketšë polêlô e,
 bjale/ o kwe ya monqwe a bolêla, ge a sa the-
 letšitšë lentšü, mosadi are go ngwana wa gagwe
 sepela o tswalle ngwana, Monna yola waka
 ntlong are o tswalle ngwana ka bakalang here
 tla o bone gore ke Elo mang se. Mosadi are
 gona ge o be o samake gotlilo ja lenna rwala
 masepa a we a gago, o tšä le mosadi wa
 gago, o bolabola bjang ke go butšitšë gore
 monqwe šo.

Monq wa kgogo ka lebaka lewe o eme lape-
 ng o ba theletšitšë, monna a tšwa ka mwa-
 kong, are, wa bona wena sebara, ge ke fi-
 tlha ka mogae, bana ba mpotšä gore ba-
 na ba mosadi yo e be ba rakišä kgogo bja-
 ke ge ke fitlha mo mosadi o rwele pitšä
 o išitšë ka mo ngwanong. Bjale ke motšä
 gore a ntšhe pitšä wa gana, bjale ge
 ke thena ke hwetsäna gore pitšä ena
 ke kgogo.

ge ke bitšä mosadi, here tla o bone go-
 re ke selomang se, ke moka mosadi o mphe-
 tola ka mokgwa o nkego ke utšitšë naê.
 Kgantšhe o bolêla ka mokgwa o we o bōna

835

K34/82

84

wena, bjale ge ke nagana lenthu le laga-
ge¹, ke ge ke kwa are, nywana a twalle le-
bati, ke o twalla le bati; bjang ke e ke se-
lo mang se, ke ge o kwa a mphetola ka
mokgwa wa gore ke twalle masepa u ka ko-
ja le mosadi ~~waka~~, tše nkego kgogo e go-
tšwa go boluile nna.

Mong wa kgogo a tšea pitšha le kgogo ke
moka a tloga nayo, are tšewe le dibolêla-
go tšona nka seke ka ditšeba. Mong wa
kgogo ga gwa tšena yêna ka nôi ka nka
kong, go tšene, mosadi, a tšea a fa mong
wa kgogo, a bolêla gore motho o fotsiwa a
rwele masepa a gagwe a tla a be a ka
gare ga ntlo ya motho.

Monna wa go tla pele ke Rangobadi Mo-
eng bjale mong wa kgogo ke Phupu Ma-
lêsa. Rangobadi o tšere moredi wa Phu-
pu, ge a môna ore magolo, ba ašišane
ba nwešane magata. Ge Phupu a tloga le
pitšha ya kgogo ke moka Moeng a tloga le
mong wa kgogo,

Baya ba fitlha gae ba bolêla ka mokgwa
o ba hwetšane go kgogo ka ôna. Malera a

835

K34/82

85

lebella gore ke Hobôna mosadi a romêla sebana a nobôna sebana a sa sebone go fitlhelâ le dikêla.

Ka moswana Malesa a romêla sebana, sebana sa sa fitlha ga mosadi, sa motšâ gore ke rumile ke Malesa ore naa oreng ka kgogo yama. Mosadi are sepela o motšê una ga ke tšêbe ge me kekilo ka adina kgogo ya malesa. Sebana sa are, ore o bola-ile kgogo ya gagwe mosadi are, a ke tšêbe taba e we sepela o motšê.

Sebana sa boetšâ mantšû ga malesa, ke moka Malesa are, go Moeng, kwa leho-du lela. Moeng are a seke seto nna ke mohwetšâne. Ditaba tšâ ya Kgorong bjale mosadi a bitšwa ga mōgō le Matswari oile a bagona. Le tšâ la fitlha la gore ba gatlhane.

Baile ba kopana, Malesa a thalōšâ ka mokgwa o a hwetšânego kgogo ya gagwe. Moeng le yêna a thalōšâ ka mokgwa o a goswasa mosadi. Mosadi a êna le yêna gore wa bolêla bare go yêna a dule fase a fobolabola a diti a dula a

835

K34/82

86

thoma go botela.

Mosadi a re thobela, nna ke nnete ma monna
yo wa ga Malesa a botelago uthe, ore twe
re, le monna yo wa ga Moeng, monna yowa
ga moeng, monna wa ka oile gohwa ke
moka a tla a dula le nna, ke phela nae
le baka le ka moka, se ja dikgogo le mae, le-
hona o bona ge ba re tware wa ttha-
noga. Kgogo ga ya bolaya kenna, e tswa
nae, a re go nna ke sale ke ruthekav
meti, ke ile ka ruthekav, ge a e tswa
nae, a re ke swale meti, ke a bee ka
ngwakong. Gore e e thobe ka uthe, bjale
oile a sa thoma gore o thoba gwa fi-
ttha mong wa kgogo, ka moka gore a hama-
le batha ba kalla ba mohwetsa.

Yaba mong wa kgogo ore kwile, bjale obile
o eme lapeng. Ka dira maano a gore ngwa-
na a tswalle le batha, bjale monna a bola-
bola, ke ge ke moka gore a swale mase-
pa a gagwe a tloga nae. Ke moka ke fe-
ditsa ba bina tlou.

Ba butisa Malesa gore ke nnete oile
wa hwetsana monna yo wa ga Moeng

835

K34/82

87

a le ka nqwakong, Malesa a dumela, bare go Moeng gobjale, Moeng are, gobjale fela ebe ke bita mosadi ke re ke selo mang se, bjale mosadi a ganela kantle.

ke kgotla la re, Moeng re go bona molato, ntshabe ore, ge o motibeleletibe, ke moka o tlhabe motgoi, bjale lebono malesa e ka be ele tlhatshe ya gago. Wena wa fitlha wa the na ka nqwakong, ke moka mosadi a ema kantle, o mutibele gore a lebele batho. Moeng, are ke a kwa moena e fela mosadi yo wa nthara. Marena wa ga Moeng a lefa alla.

Mosadi a ka a leseta go utswa, a tswela pele le gantswa dingogo ba batho. ka tshati le lengwe ba nwa bjalewa moteng o mongwe wa go lebana le Motse wa Mamokone. Mamokone le yena o be a lemo we bjaleweng, bjale a bona gore gore ba we dingogo ba bona disella lapeng la gagwe ba mowe bjaleweng ka moka ga bona ke moka, mosadi a tloga a boela gae le ngwana wa gagwe. Yaba mosadi wa motse o we wa mona.

835.

K34/82

88

Mosadi yo Mamokone o na kebolebutšā. Mosadi yole wa gomāna, ke moka a botšā monna wa gagwe bare, ke tšanya. Ba ema ba molebela ke moka, ba bona aneetsā dikgogo, monna e kitima ka lebelo a libile motšeng, ge a fitlha a bona mosadi a bolaya kgogo ka phate. Ke moka a phanisa a e fahela ka ngwankong.

Monna ge a fitlha o bona mafafa a kgogo lapeng le madi a yona, ke moka a mutšisa, gore madi a le mafafa a ke a kgogo ya mang. Mosadi a ke a mofetola o ile a fo homola, ke moka monna are, go mosadi bule ngwako, mosadi a seke a mofetola, monna a bule ngwako a tsena, a hwetšana kgogo ya gagwe e hwile e ka gare gangwako.

Monna a tšwa a bitšā mosadi gore tla o bone, mosadi a fo lula, monna a goga mosadi a motšentšha ka gare ga ngwako are go yena keng se. Mosadi a fohomola, monna a lia, mosadi ka mokgwa o mošoro. A morwa-disa kgogo a mošā mošate. Ba mošate bare go lulela sepele gae ka

835

K34/82

89

moswana o tle.

Ka moswana ditaba, tša tšena, empa pele
ya gore, ba bolabole, banna, bare, monna wa
ga masete, o na lephošō, ge o moutele o be
o sa swanela gore o mottšiše Kgorong o li-
file ka mmele wa gagwe. Ke moka Masete
a bolēla ka mokgopa o o ngwadilwego ke
mo jodimu.

Bare go mosadi a ganetšē, mosadi are
a ke tšebe gore ke hwelang, nna ebe ke
duti lapeng, bjale ke bona monna yo wa
ya Masete, a etla a gōgōba le ka letu-
di la ngwako waka, letšōgō le lengwe a le
utile, a bula ngwako waka ke moka a
tšena ka gase ga ona, ka morago a tšwa
a mpitšā, ka gana kare ge ona le taba
tla o motšē mo.

Monna yo tšangga Masete, ke moka a etla
a mkgoga, a ntšentšha ka ngwamong, are,
gonna ke be mosadi, o tla npha kgogo e.
Nna keile ka gana, bjale ke ge monna a ntšā
are, ke utšwitšē kgogo ya gagwe, ke ge ke bo-
na a ntšiša mo. M orena ke moka ke
feditšē.

835

K34/82

90

Ja gona thabe, unete ke unete Masete oile
a mogoga. Ditaba diile tsa šita banna,
empa ba botša mosadi gore re go bona
phošš, motho le ge a utwitiše ga babola-
e. Ja gona molato masete tswalla
kgoro o tše, kgogo ja gago o tša le bana
ba gago.

Ngwetši wa mohuta o, ga se yena nge-
ti wa mannete, ke gore dikgomo tša go tše
yena, mamuwu ore dikgomo tšaka dilobilo
diile ka lewa. le ge a kgona go bolabola
ga go thušše selo, dilo tša batho dia bolaya
le gona motho wa go fo phela ka tšona
kgoro o se motho.

Ka morago ga molato wa Masete mosadi
a bona ga boke gore lefase ka moka le
ntthoilo, ke moka mosadi a napa a thaba
le mapolantane, le lehono ga ba tšebe
gore mosadi o goka. Ba ga Raganya ka
moka ebe ba sae, go kwa ditaba tša gagwe
le ge ale kgorong, ka gobane bamšebagore
wa utwa, Matwala wa gagwe o be a
fodula a belaela, o bile a hwa ka
bukeng la gagwe.

835

K34/82

91

Bjalwa moreô wa bjalwa barêa kamogwe
o, ba tšhela bjalwa ke moka ba bo bea ka ngwa-
kong, ke moka ba nga gwa šala ele leteka. Jona
le seema se serego leteka ga kena mong. Ke
moka o tšea letihokwa o fakêla ka pitseng o
a êla, o goma o tšea kêlô, o etlhomêla le
balong.

Ye ngwetšî a fitlha a bôna gore pitsû ke
leteka, ke moka o unwa, ga tšebe gore bja-
lwa boedilwe. Ye matwala wa gagwe a boye
a hwetsâna gore kêlô a e safitlha mowe
ya ^{goba} goma gona, ke moka wa ba butiša gore
ka mo ngwaakong e le go tšene mang, ke moka
a seke.

A na taba o fo komola goba a tšwela pe-
le le gabalaya gore le a bôna bana baka le
seke, la hwetsâna bjalwa bo beilwe ke moka
la fonwa, bjalwa ke lehu, batho ba bantšî
ba hwa ka baka la bjalwa. O bohwetšâna
bobeilwe kgantše, bjalwa bona le sengwe ba
be etšê yo mongwe o wa ^{mo} hwa, batheng sa
motho yala.

Bjaleka Mantgalakana oile a hwa le more-
diê Nkonyane, mmago Nkonyana ba tšhela

835

K34/82

92

setlhare ka bjalweng, bjale o reebē monna
wa gagwe. Monna ge a fitlha a e tšwa mo we
a tšwago o hwetsāna bjalwa, ke mōka wa nwa
ke ka ngwatlong wa gagwe a bebe selo bjale
ka ge ngwatlo ele wa gagwe. Bjale go tšala
ele le tēka, morediē o a fitlha, ke mōka a fi-
ttha a tšena ka ngwatlong, a hwetsāna ele
le tēka ke mōka a tšwa nwa.

Ge mmago a boya o butšiša morediē gore nae
go nwele mang, morediē are gonwele papa kenna
ka ga ha nwa. Phetole ya mmagwe o fiyore
joo wa ntobiša. Mosadi yo mongwe wa tšga-
ufsi le lapa la gagwe a ba o a dikwa. Bja-
le mosadi a makala empa a ka a bolēla
selo sa ile a fo homela. Monna a hwa ka
morago morediē a malatēla.

Go bjalo ka mosadi yo kwatšā o be a foba
lenqwana ka o tee, wa ~~ke~~ motlhanthana
leina la gagwe bare, ke mō sephēphē, bjale
mmagwe a disa bjalwa, a tšhēla pitšāna
e nqwe a tšhēla setlhare, o be a beebē
yo mongwe, bjalo morwa ge a fitlha a fi-
ttha a nwa bjalwa bjala, mmagwe o be a
saile nokeng. Ge a fitlha o hwetsāna gore

835

K34/82

93

pitsā ke leteka o butšā morwae, morwae
ore, go nwele nna nna, mosadi oitō a e e
poo. Ke mota ngwana a hwa khono mosadi
yo we ba mitsā ka gore epoo.

Nqwetsi ge aile a femya moleko e we ka mota
ga yōna, bare, rena le mosadi, ditgomo tša rena
dibolokegile. Jona le se sengwe se we nqwetsi
a sa swanēlago gore a sedic goba le yēna ma-
nna. Dilo tšewe dila.

hetšegō, mosadi yo monqwe le yo monqwe a
swanēla godula godimu ga tona. go dula
batlhōlogadi. le banna a ba swanēla go
dula godimu ga matšegō, go dula ba we
ba hwetšego ke basadi ba bōna.

lebana, bare, ge monna goba mosadi yo anago
le monna goba mosadi, a ka tšwa lentso.

hentso ba bola lehu, ke gore kgale polētō-
ya lehu e be ba sa e sūmišī kudu.

ge mota a hwile ebe ba se, mohele o
tšere ke phi-ri, bjale ka mubanyana a we
bana ga ba raloke. Ba dira matšahi a ma-
ntši ba sa bapale.

hetšegō le sesā didulwa ka moleo, bjale ka
ge go thalusišiwē gore go dula matlhōloga-

835

K34/82

94

di wa mosadi le wa menna. Motho o re go-
hwela ke mosadi, Hemoka ka moswala ge a
tlogela nokeng go yo tshapa, Hemoka ba tšea
letségô le sešä, ge a fitlha nokeng ke moka
o dula godimpe ga tšona wa tshapa. Ka
molego ga mowe ke moka wa diwala o ja
natsô motlhareng o barego ke motlhologatšä-
na, o fitlha o dula godimpe ga tšona Hemo-
ka ba ripa mokokštléšô wa motlhare o we.
Mowe ge ba tloga gona ba šia letségô le
sešä.

Ge matwala wa gagwe a ka bônangwe-
šä a dutšä godimpe ga sešä goba letségô
o tla motšä ga botšä gore dilô tšewe diaila
ka moswana a tšaga a boeletšä gona
matwala wa gagwe o swanetšä go moš-
manya ka gobane o tšholla menna wa
gagwe gore a hwe.

Dikgona tšä goila, sešilô le mothiba di-
fate le ôna motlhologatšäna, ga dirobini-
šä ba dumele gore ditšene ka ngôšô. Ge
ele motlhologatšäna lebaka la ôna ke latela
ke tshališišégô. Mothiba difate o aga motšä
ba o pheka ganya maforong, yo mongwe le yo

835

K34/82

95

mangwe ge a tšena ka mafōšō o taboga ō-
na. Sehitō, ōna oila ka bakenq la batu-
mi. Ge mosadi a ka beša ōna ke moka o šila
fatšitšē batumi. Ge ba ka tšwa baya gotšō-
ma ba ka seke ba bolae sebo. Ke tšōna dikga-
ng tšē we ngwetšō a swanetšēgo gore a se-
ke a dirōba.

S 7. Diila tšā ngwetšō.

Mabapi le dikgona le matšegō le seša ke tšē-
tšē ke ditšhalušitšā mona godimma. Ge ngwetšō
a fua dipitšā tšā gagwe tšā go seka peēla
modirō e mītšō o e thutile ge a le kowa
lapeng la matswala wa gagwe.

Modirō wa mosadi ke go tšhōkōmēla ngwako
le lapa gore tšā seke tšā dula disena le
ditšhita. Esale gosasa o swanetšē go fe-
ēla lapa, ke moka a kgape melora, a kgone
a go tšā mollō o moswa. Manna o šala
a bobetšē empa ge a tšoga a swanēla
go alola magogō ke modirō wa mātšō ge a bōna
gore monna wa gagwe o tšugile ke moka o swa-
netšē go alola legogo.

Ka morago ga mo alotšē ke moka o tšē le-
feelo o feela ngwako. Ge ngwako o kgubu-

835

K34/82

96

gile o bōna ke yēna. Ka morago ga dijo o swanetšē go dila ngwako.

Yo šetšē go thalusišē gore ngwetšī a bothe ngwako o moswa, bjale ke ngwala ka mabapi le bjang. Bjang bja gorulēla ngwako o we, le bjōna ga bo sekele ke ngwetšī, mmago ngwetšī le matwala wa gagwe ke bōna ba we ba swanetšē go sekele bjane. Ye go agiwa ngwako wa bobedi gona go sekele yēna ngwetšī kanoši, ba ilutšē ka ola wa pele.

Go tšhoga ga ngwetšī, ngwetšī o swanetšē go tšhoga ba bogadi, a seke a ba nyatsū le bōna ba tla motšhompha. Ngwetšī ge a era mogadibo wa gagwe, ore lena, yēna mogadibo wa gagwe e yēna ore, lena. ke ge a era mogadibo wa gagwe wa monna ore lena fēla wa monna ge a era ngwetšī ore wena. Mutwala wa gagwe wa mosadi goba wa monna ore lena, empa ge a era monna wa gagwe ore wena.

Ye mosadi ana ke ngwana, bjale maina a bōna ga sa kwala ka matla ba babitšū ka leina la ngwana wa bōna, bare papago mošetē le mmago mošetē. Batho ba ē ba gakanegē ge

835

K34/82

97

ba rumile ngwetšhi go bitšhā yo mongwe kgoro-
ng, ke moka a fitlhe are, ba ke bitšhā ke moka a
game. Bjale ge are ba le bitšhā o bolabola a le-
bjale ele gore o lebelatšhi yo mongwe, ka go rialle
mowe ge nke e be ba satta ba mōthōkōmela
ba tla ba ba butšhā gore ba bitšhā mang ga-
ba ka moka garena. Ke moka a tihalōšē gore
ba bitšhā lena mōkete.

Thomphō ya mōhuta ona wa go tšhoga
ga e fele, mōtho a foba a tla a hwa a
tšhoga ba bogadi. Ngwetšhi yo a sa tšhogejo
ba bogadi, yo we e fela ga tšwalēga le bōna
ka sete ba mōtšhoga go tšhabana ke go tšha-
banana.

38. Ngwetšhi ona letšhemo.
Gela ba bekago ngwetšhi, ke moka a tsena
mōheng. Matwala wa gagwe o swanetšhē
go mofa dirapa tšē dingwē a bee a mongatšhē
le letšhemo. Yēna le monna wa gagwe ba
swanetšhē golema ka ba bedi. Ke ōna mabēlē
a bōna gore ge matwala wa bona a ba
fa dipitšhā tšhā bona ba be bana—le a bōna
mabēlē.

Go sefine ga ngwetšhi tšhemo, ke ge ngwetšhi

835

K34/82

98-

a ka bikhisa selemo; gōna kbaka la gomofa dirapa a lesalegōna, motlhomang matswala wa gagwe o šehē a limile dirapa a feditšē. Ye ele tšhemō matswala wa gagwe o swanetšē go mofa.

Ye ele goakola ga letlhabula o tla foa Kola dirapeng tšā matswala wa gagwe. Moakolo wa letlhabula, ke marōtše, morōgō wa bofofodi, mahea le dintwe o tla ya a ditšea tšhemong (dirapeng) tšā matswala wa gagwe.

fo rōba mahea gona le thutō, matswala wa gagwe o botšā ngwetšī wa gagwe gore o swanetšē go tšhabela ge o rōba mahea. O seke wa fo rōba mahea a magolo mahea a magolo a rōbiwi, ke pen e tše bile ke buušwa, go tšhaušwa mahea a manyama. Marōtše le šna a bjale go kgodina maowane, marōtše a magolo a dirapen.

Ngwetšī o godivile ka kaelo ya matswala wa gagwe. Ye a ka seke a khwa matswala wa gagwe a foya a rōba le mahea a magolo ga ba thata go fapana naē.

835

K34/82

99

Nqwetši ge a etšwa le mabea, o swanets'e gore go fitlha naō, ke moka a tihale mabea a mangwe a magolwane ke moka a bešebē monna wa gagwe. Le hea la monna ga ba tihatlabotšē ba kwapisa, ke gore o le bea kgole-nyana le mollō, ke moka labutšwa ga botse.

Monna a ba mofe ka seatla, ke moka wa le bešula a lefakela se tswaneng a mofa. O tšea le lengwe wa mobešetšā, ge a fetšā lela lela le tona le budule ke moka o dira bjale ka lela lapete. Nqwetši ga koke dikōkō, ke moka nqwetši o ya go batwadi, ba motšhetšā dikōkō, ke moragō wa monna wa gagwe, o šeba mabea ala a mesetšago ka hōna.

Ditloo-marapō, tšena diapeiwa kamagata, bjale ka goriale mowe nqwetši o swanets'e gore kowa a diapeile dibudule ke moka matwala wa gagwe a disola, bjale nqwetši o swanets'e go phyatšela monna wa gagwe, ka morago a ditšhela letswai. Monna wa gagwe a seke a swara modirō wa gopyatla, yēna a fontšha a diija. Ga bjale ge a a peile ditloo, dina le matgata o ya dipyatšela.

Ditloo ga diomile, monna wa gagwe a dinyaka gona, mosadi o swanets'e go diphephasa

835

K34/82

100

Ke moka a tshatsha pitšā, a digadika bjale ka dithuthunya. Ka morago o ditšhela metši le letswai, ge metši a we a pyele, ke moka wa goma a digadika gore diōme metši. Ke moka go fedile o difa monq wa gagwe. Tše dingwe o ditšhella matšwala wa gagwe, wa monna le wa mosadi.

Ge monna a lle a dišile, ke moka ba ditšhela ba difa bana, le bana ba dija. Le tšā matšwala wa gagwe o swanetše go difa bana ba jē. Ke ona maloko a monna, monna ke ngwana ba mofepa. Ge mosadi a sa fepemona wa gagwe, molato ke wa mosadi bagwera ba gagwe ba tla mosega.

Bo mamorate, ga gona se tshare, fela tšāna tšā meratišo digōna, empa ke boloi, moratišo o mogoto wa mosadi go monna wa gagwe ke go mofepa. A seke a robala letlala ge ele ngwaga wa mola, monna a swanela gonwa metši, se rafelo sa mapoto ga sepye. Monna ke moya ba utla ka letšogō, a tšoga, a tla, a tla a robala letlala, a ya ka howa ga yola mosadi a hora, ke moka a tla gōgela ka mola o hora.

Monna mola a bekago mosadi ngwaga owe a swanela go tlogela mosadi wa gagwe, o swanetše go lema nāe. Bare o ruta mosadi go lema. Ge a ka tloga batšwadi ba mosadi

835

K34/82

101

ba tla botšela gore ngwana wa rena ga rakiwi, o hile wa monna hae monna wa gore mosadi wa gagwe esale ngwetši kemota a motlogêla.

S9. Ngwetši ga leme mota.

Ngwetši a swanêla go lema mota wa kgoši, ka baka la gore esale yo moswa. Le ge ngwetši ele wa nage e se, e šu a leme tšhemo ya gagwe. Etlare ka morago ga mo a limile ya gagwe tšhemo yaba gona a ka lemago ya gagwe tšhemo ya kgoši.

Ngwetši o fetša ngwaga, ka ngwaga wa bobedi ke gona a kgonago a yo lema mota wa kgoši ka baka la gore o tlabu a šetšê a ke mabêlê a naga e se. Ke gore o tlabu a limile tšhemo ya gagwe.

Mosadi wa ngwetši o bjale kamoto yo a tšwaga a faletšê a ka tšela nagenq ge a fitlha a dumedišê ke moka ba mofa tšhemo, ngwaga o se a swanêla go soma mošomô wa kgoši goba wa ntona. O lema tšhemo pele, ke moka ka ngwaga o otlago a kgona a yo soma moteng wa kgoši goba ntona.

S10 Mosadi wa ngwetši o fiwa dipitšâ.

Go tlhatleêla ngwetši tšâ gagwe dipitšâ a se taba e e ka dirago ka matšwela wa gagwe a e noši, a awa ba swanêlê go

835

K34/82

102

tsibisa bathwadi ba ngwetsi, gore le bona ba
 thebe ba seke ba makala ka gofokwa ngwana
 wa bona a pea tsagagwe. Ba gogadi le bakgo-
 nyana ba swanetsi go kwana mabapi le gotlha-
 tlhela ngwetsi pitsa.

Ditlo tse ba mofago tsa lapa, matwala wa gagae,
 o mofa pitsa ya busuwa le ya morogô, le pitsa
 ya gongga metsi. Bale bathwadi ba ngwetsi ba
 mofa pitsa ya mapoto, ge ele tlo yona ke
 ela a goba a jela go yona e sale tesogana
 ke bona dibjana tsa lapa tsewe difinago
 ngwetsi.

Buntsi bja dibjana bjona bo fo bonala ge
 ngwetsi a goba. Ke gore ge ngwaga o e tla
 yena ka nozi a ka foba a e thekela. Kwala
 a ka foba a sila ka la matwala wa gagae
 ge ele gore e su ba bone lwala.

Kwala le nyakwa ka dinokeng, le nyaka
 ke matwala wa gagae ka gobane yena
 o na le tsebô ya go thebe lefika le le tba-
 nego godira lwala. Ke moka a nyaka letshir-
 bo a mofa.

Kwala ke se twana se segolo sa mosadi
 ge mosadi a sena lwala ga se mosadi, ka
 gobane, o ka ya ka lapeng la yomongwe mosa-
 di ware ke a sila, ke moka mong wa lwala
 a mofetola ka gore ke a sila. O swanetsi
 gotloga, o fitlha ga yomongwe mosadi ke

835

K34182

103

moka le yêna a bolêla bjale, yo mongwe mosadi wa hwetsâna a bolêla ka goriale, ele gore o foga nalo, ga šile. Kamorago ga mo ba feditšê go šila ke moka ba uti ditšhilô tša bôna. Ye a fittha a butšiša tšhilo ke moka mong wa lwala a thôma go butšiša bana bagagwe. Bana wa hwetsâna ba sa e bebe, ke moka a thoma go ômanya bana.

Tšhilo ga éna le bana ena le morago bôna go ômanya bana ke sephemô, ke moka ngwetšî o goma le dithoro letšatšî le a rotoga ga la mômêla. Motthomong ke moka ka gobone gore letšatšî le godimu ke moka a ya a bea dithoro. Ye ngwetšî a kwana le matwala wa gagwe, o swanetšê go šila ka lwala la matwala wa gagwe, ke moka matwala wa gagwe a šile a šila kamorago.

Mošilele ya basadi ga e swane, basadi ba bangwe bare a bakone go šila, ka gobane ge ba šila bare, ga ba šile le kamatheko ga lwala ba fošila fêla ka bo gure bja lwala ka goriale mowe bare lwala le a êpega. Malaô wa lwala bare ba šile le kamatheko a lona, gore ge lefêla le fo fêla ka golekana.

fo loutšwa ga lwala, mosadi o swanetšê go thôkômêla lwala la gagwe a sêke a fo loutšwa, lwala ba šila ka tšhilo,

835

K34/82

104

bjale tšhilo le lwala diaya tša fêla mênô bja-
 ke ke moka ba loutšä ka kgêkgêto. Ba kgatšä lwa-
 la ka kgêkgêto gore letšwe mênô le tšhilo le yôna
 ba e kgatšä ka kgêkgêto.

Ge lwala le tšhilo ba digêkgêtilo, ditšwa mênô
 a maswa, bjale ka morago ga mo we, a ba
 swanêla go šila buušä, ka gobane bo ka phu-
 retšega, o swanetšê go thôna a šila moroko
 wa dikolobe, ge a feella mafsikana a we
 a hatloga le moroko wa dikolobe. Mosadi ke
 lwala le tšhilo.

Mamuni wa dikgomo ke gore mogadibo wa
 ngwetšä le yêna o swanetšê go butšina gore mo-
 gadibo wa gago re matlatlele tša gagwe dipitšä.
 Ke yêna o tla tšwa a swere sewe a swa-
 netšego gofa mogadibo wa gagwe, lefetšhê goba
 lehô le ge e le sebjana golukile. Ke moka wa
 fitšha o fa mogadibô wa gagê.

Ngwetšä o fiwa dilo tše we tša lapa ke batšwa-
 di ba gagwe, le matšwala wa gagwe le mogadibo
 wa gagwe pele ga matšho a batho, gore ka mo-
 swana a seke a se ge a šita ke tša gagwe
 a se, ke gore a kena sa gore le gore. Mowe
 re hwetšänagore bare, kgogo ya seke ya re
 e šitwa go sela ya re dikgwatšha ditšle-
 tšê.

Dikgwatšha ke mabjane a we kgogo e sego
 ge esela ke moka ya fatha ôna, ya re ke a

835

K34/82 105

fata ke moka a šita, ke moka ya kloga. Pikiwa
tla tša molho ke go tloka dilo tša go šoma ka
tšona. Are ke a nkeny, pitša ya metši ya boya
e dutla, are ke tšatšea pitša ya burušwa ke mo-
ka ya dutla.

Ge ngwetši ana le ngwana ke moka mogadibo
wa gagwe o mošičla ngwana yo a tlogo šala
a molella ngwana wa gagwe, gore mmagangwa
na a kgone go šoma modirō wa gagwe. E
tlare ge ngwana a godile ke moka mmagangwa
na a omela mapoto a boetša ngwana ga mo-
gadibo wa gagwe. Mapoto a we ke a go
leboga moleli.

Ge ba mofa ditšwana tše we tša lapa ma-
rina wa gagwe ga gona se a se dirago ka
baka la gore modirō e we ke a balšadi.

Go bjale ka yēna matšwala wa gagwe
wa morra ga uthe sebo. Modirō o ba o
dira ke goya go wala lwala le we bale
bonego, le gona matšwala wa ngwetši o
dira bjale ke moka ba rapa banna ba
we ba ya go go barwadisa.

Be le swala ka mokgwa o, ba nyakela
diphate tše pedi tša gotia, ke moka
ba kuku lwala ba le bea godimu ga tšō-
na, bjale ba le laya ka marala, ke moka
ba le swala ka tšōna, banna ba bangwe
ba éta pele, ba bangwe ba šala utšago.

8:35

K34/82

106

ba yo lefitlhiša lapeng ga bo lona. Ke moka bare go mong wa lwala, motlhaka wa ngwana o fidile re nyaka malapa tšwelatšwela re go bone, o rile motlha motlhaka o fe ke tla tšwela ntlwana.

Ke koša ena ya ka godimo, ke moka mong wa lwala o ntšha bjalwa o ba tšhapiša diatla. Matsatši a metlheng e, ga go salapišša, mong wa mosadi o forana dikgomo a na le monna yo mangwe, ke moka ba yorwala lwala ka selei.

Modirō wa monna, ge mosadi wa gagwe a se na ngwako o swanetšhe gore a moagêle ngwako wa gagwe. Motlhomong ona le ngwako wa go robala go ōna, gona ngwakkwana o we e tla re go motlhamp pula ena ke moka a ya a tšena go yōna gore a pee tša goja. Monna wa gagwe o swanetšhe gore a moagêle ngwakkwana o we.

A ka fo a pea ka ngwakkwane wa matswala wa gagwe, bjale go wa tšwenya kabakala gore, sebešo re seti, ba ka seke ba ngona go dira dibesho tše pedi. go boima go a pea dipitšha le šeedišana, goba ngwetši ka sebaka se se nqwe a ka feditšha matera, ka goriale mowe a dirêla gore matswala wa gagwe a kwate a ōmane, ke moka ngwetši a kgone go bola bola, a re, nna lea gore ke tla di-

825

K34/82

107

by ra bjant ka gobane ke nna mosadi ga ke kgone
 ne gougga ngwana. Mathwala wa gagwe o swa-
 ne go betha morwa wa gagwe taba e. Morwa
 wa gagwe o swanetse go bona gore ke taba a
 gèle mosadi wa gagwe.

Lehudu le mose, ke modiro wa manna o swa-
 netse ganyakela mosadi wa gagwe, ke ditwana
 tsa mosadi, lehudu le mose ke dilo tsa gotwe-
 nya bjale ka lwala. Mosadi a ka foga
 go tloga e sale gosasa, a nyaka gofaga di-
 jo, bjale a fitlha a tshela ditshoro tsa ga-
 ge ka lehudung la mosadi yo mongwe are
 a sa setlha mong wa lehudu are ke tlo
 setla, ke moka a fapola ditshoro tsa gagwe, a
 dula go letela mong wa lehudu a setla tsa
 gagwe a fetsa.

Mosadi wa motlhogadi ge aile a beka ngwe-
 tsi, lehudu le mose, o betlela nyuctsi wa
 gagwe ka mokgwa o, o dira bjalewa ke moka
 a seta mosila gore a metlele lehudu. Ke mo-
 ka o ripa motlhare, wa betla ga bo bjalewa
 ga gotlho ke ba kgopedi, ba kgopedi ba tla fitlha
 ke moka ba isa matšogo a bona ba thusa mo-
 tle.

Mosila wa morapiwa le yena a na se foya
 a le nani, o swanetse go rapa mosila wa ga-
 bo gore a yo mothusa. Yona mo gare ga ba-
 kgopedi gotlaba le yo a kgonago go betla more.

835

K34/82

108

O tlabā a thūša ka gobetta moe. A le
 beklilwi tšatši ka letee, ba lebēlla ba lešia
 se bopēgō salona e le moe le lehudu, Kemoka
 gomo a dira bjalewa bjo bangwe, Kemoka ba
 kgona ba le fetsā. Go bjale le ngwako o dira bja-
 lwa, a rēta ba a gi ba tla ba agēla ngwe-
 tši wa gagwe.

Ge dilo tšē we tšā ngwetši ka moka dilu-
 kile bjale ba mo gafēla tšōna a seke a re go
 bōna a pulla ke tšā gagwe a se ke ka baka
 la go tlišaka sa gore, a pullwe ele dilo ka
 moka tšā lēpa ba mafile.

Ge e kare lebaka la gore ba motthatlèle ngwe-
 tši le sešu le fitlhe ngwetši a ba le ditsele
 ba swanetše go phakšā ba bōna gore ngwetši
 o dira ditsele ka mokgwa mang, Ge a dira
 a le bjale, a sanyake go apea, le ge a thopo-
 tšē a ja a ba kona, ke gore ngwetši, o
 nyaka go apea tšā gagwe dipitšā, ba swane-
 tšē go botšā monna wa gagwe, Kemoka gore go
 sešu gobe lephapano e kgolo, Kemoka ba mo-
 fe tšā gagwe dipitšā.

Gona le betši ba bangwe ba we ba sa ratego
 go tlogēla bomatwala wa bōna ba apea tšā
 bona ba pea tšā bona dipitšā. Lebaka kamoka
 onyaka go apea lapeng la matwala wa gagwe,
 o ka gopala gore be tšē ba mohuta o we ba
 tšwafa, a wa ga ba tšwafe, ba tšwalegile.

835

K34/82

109

Ye a bona matswala wa gagwe o mōna bjale
ka mmagē, le ge a mitsū matswala wa gage,
o tla kwa are, mma. Ga se seja gobe o
nyaka gore se sengwe le se sengwe se se tswa
go matsogong a gagwe a jēk le matswala wa
gagwe.

Beti ba mohuta o we, ke gore ge gosena
ngwetš'i yo monqwe yo a ka tlogo a motlōša
lapeng a tloge, o tlabā a tla a hwa a pea
lapeng la matswala wa gagwe. Dilo ka moka
tša matswala wa gagwe ditla buswa ke yēna
matswala wa gagwe le yēna o tla morata
kudu.

Bjale ka matgapeng, mōna wa gagwe
Nkgwediseng, mmaga Nkgwedisē ke Mabothē-
tso. Mokgekolo yo o be a foba le ngwana wa
mōšemanyana ka otee, khari ya gagwe goile
gwa a tla basetšana. Nkgwedi e ile yaba
ngwala wa gagwe wa botšofidi ke gore lekgō-
thwane.

Ke moka a tšēla morwa gagwe mosadi yo
we Matgapeng, matgapeng a fitlha a tšena
lapeng la matswala wa gagwe, a pea gona.
E ile ge lebaka la gagwe le fitlhile la gore
ba mofe tša gagwe dipitšā, a gana are ko
apeēla mang, bare, o mosadi bjale o swanetšē
go a pea tša gago dipitšā, o a peēla monna
wa gago.

835

K34/82

110

Ngwetši a re, go bona, bōmany matswale yo
we lehono elago mma ke mokgethlo, a ka re-
ke a kgona go dira zelo, maatla a gagwe
a fedile bjale lehono o ntšere, a dirēla gore
ke tle ke moapeele, lehono ge ke tšwa kamo
lapeng, bakeng sa ka go tla šala mang, ka goba-
ne le a mōna ke mokgethlo.

Ba mōša gore ke mōša, matswala wa gagwe
o tla fo motšolēla burušwa a re o jē o
mōkōna. Ngwetši a re, a wa nka re ke ka kgona,
mōna wa ka le yēna ke a motšolēla ke ge ke
faga ga mo ~~lapeng~~ lapeng la matswale, e tla re
ge yēna matswale ka nōši a re, tloga ¹lapeng
la ka ya ba gona motšomony nka motšwelago.
Makgapeng a dula a pea lapeng la matswala
wa gagwe.

O be ana le ngwako wa gagwe, a tšwa ka
ngwaking wa matswala wa gagwe, a robala
ke mōna wa gagwe ka ngwaking wa bona.
Ye boesa, o faga dišō ka lapeng la matswala
wa gagwe. O ile a swara matswala wa ga-
gwe ka diatla tšē pedi, a ba a bulebane
ba ba a re, a pea lapeng la matswala wa
gagwe. A ina mpa ya bone, e ile ge
matšatšē a gagwe a lekgafisi a gore a tšene
ka ngwaking, ke mōka a hwa kempa. Gotwa-
jala gore matswala wa gagwe le yēna o ile
a dibala le bakonyana.

835

K34/82

///

A goma a tšaga.

O ile a ba ka mokgwa o we, ke gore pelo ya gagwe e ile ya ya ngole ka baka la lehu la ngwetši wa gagwe yo we a goba a lukile, pelo ya gagwe ya gopola mediro ya ngwetši wa gagwe ka mokgwa o a goba a moxere ka ôna, gore le motšha o le mong a ka setse a tšaga a bone ngwetši wa goswana le yêna.

Ngwetši ya mongwe le yo mongwe ge e bikiwa la ntšha o swanetše go dula ka ngwacikong ga matwala wa gagwe, ke gore motšhang a e tšwa ka ngwacikong ga matwala wa gagwe ke ge ba bôna gore o almore) gofetoga. Ke lona lebaka le lebotse la gore ngwetši a ka tšwa bjale a ya a tšena. Ka ngwacikong wa gagwe.

Ngwetši yo we e sa phakišigo a fetoga, bil leka ka matšha go sepele le dingaka gore ba moalafiše, gore e le a hwetsane ngwana, empa a šita, bjale mowe baba go ba langwa, le yêna ge e feditše ngwaga ba swanetše go moapele tša gagwe dipitšha.

Dipelo tša bakgonyana a ditšhabele mosadi wa go tšhoka pêpô ga môgô le mamuwu wa dikgomo, le bôna ba tšwadi ba dingwetši. Ka gobane ge motho a tšea mosadi o dirê

835

K34/82

1/2

la gore, a tle a godiše mošiša wa gagwe
ka bana. Mogologolo yo mangwe are gore mo-
the o agile se bona ka masepa, ke gore masepa
ke mo bogōši.

Nyaka gošika le noka ya lepelle o ka seke wa
kwa ngwana wa kuku alla, ke seema, ka theko
e nwe ke thailo, bjale mabapi le thailo ke gore
o ka seke wa kwa ngwana alla a sale ka teng
gommagwe. ka theko ya bo seema, ke gore, ge
o hare, o tšena matheny wa seke wa kwa
ngwana alla, mothe o we o a beufiša, obile
ge ele wena moeny o tla robala o boifa, wa
ba wa gapola gore go sebe ba tho ba nthe baloya.
Bo-roko bo ka seke bja tlela moeny, ka bana le
la go tlhoka ngwana.

Moeti o tla lala a le matwenyego a magolo
kudu, ka gobane, o tla lala, a le baleba bošego
kamoka empa boroko ke dirag ge a tlela ke boro-
ko, o tla phafoga ka pela ka bana la ditōrō.

Ditōrō tšā gona dhuima gagolo, o lora alla
a bona dingwe goba a fakišwa ke diraga
goba a fofēla ka leweng.

Monna le mosadi yo we, wa go sime, baka seke
ba kwana, ka bana la gore, monna o tla se
mosadi wa gagwe gore ke sefebi, bjale mosadi le
yēna ge a leka mathoko, a se monna waka ke
mokolokoto. Dipolēlo tšē we ditlhaga kamokwa
o we ka bana la go tlhoka ngwana.

835

K34/82 113

ho tlatlelele nqwetši: tša gagwe dipitšā, bafo
motlhatleela le ge monna a sešu a moagela
nqwako wa gagwe, o tla no moagela yēna a
pea tša gagwe dipitšā. Empa monna wa gagwe
ge a bōna gore ke bitšile mosadi gona nqwako wa
gagwe, ka baka la gore ge esale ngope o be a
robala le mathaka a gagwe thaka, bjale ge abō-
na gore o tšwile thakeng o swanetšō go leka
ka maatla go aga nqwako wa gagwe, go eletešā
gore motlhang a e tšwā ka nqwakong wa matwala
la wa gagwe a hwetšane wa gagwe nqwako o le
gona.

Monna wa basadi ge a ka beka mosadi yo
moawa yo we se mitsogo gore ke nqwetši, ditšomo
tša gošia nqwetši dišwā lapa le lengwe, o swanetšō
gore nqwetši a bekele ka mola lapeng la boditšomo,
lapa ga leji le ngope. le ge mosadi yo mogolo
a le gona motšeng a ka seke a menela ka tšwe.
ya se yo mogolo ditšom tšū. lapa le lengwe ke
yo mogolo fela motšeng. ge ele mabapi le ditšō
tšā malapa, yo mongwe le yo mongwe ke yo mogolo
ka lapeng la gagwe.

ge ele gore matwala wa nqwetši o hwile
gona a ka menela ka lapeng la mosadi yo mogolo
gore a yo e thuta tša bogadi a leka mo we
lapeng le we. Empa ge mohu a kare a chwa
are, nqwetši waka o swanetšō go benela ka
lapeng la nqwana mokete, lentšū la mohu a le

835

K34/82 114

nyatšini ba swanetšé go mekêla ka lapeng lewe
a le bolešégo.

Mafotša o be ana le basadi ba bantšhi, bjale gwaba
le mosadi yo a fobêlégago basetšana. Bjale mosadi
a bôna gore motšhang ke kwago lapa latta le lona
ke motša le hwêle, a bolabola le monna wa gagwe
gore ke nyatša go tšea mosadi, motšhomong a ka tla
a ba le matšhatše a ba le bana ba basemanyana.
Mosadi yo we leina la gagwe ke Mogatlhi ba kwana
le monna.

Ke motša Mogatlhi a tšea mosadi, ngwana Mänu-
mu leina la gagwe ke Mpyafe. Mosadi yo mogolo o
be a legona motšeng yo we leina la gagwe ekggo
Mafefera. Ngwetšhi o ile a bekêlwa ka lapeng la
Mogatlhi, ka gobane ke yêna mong wa dikgomo.
O be a ka seke a tšea ngwetšhi a mekêla ka lape-
ng la mosadi yo mogolo.

É rile kowa mosadi ana le ngwana ele gore
tšhi bogadi o e thutšile ka mowe lapeng le we
la matšwala wa gagwe, ba kgona ba motšhatše-
êla tšhi gagwe dipitšhi. Monna wa go dula
naê ke yêna Mafotša, ka molêô ge la mosadi a
be le ngwana wa motšhanšana mosadi o be
a swanetšé go dula naê, ka gobane Mafotša ga
molebelešé ore matšwala.

gela matšwala wa gagwe a seke a bona ka
ngwathong wa ngwetšhi, ke gore ngwetšhi ka bakala
gore ana monna o be a swanetšé go fopela

835

K34/82

115

Ka mowe lapeng le'we ka baka la gore ana
monna monna wa gagwe ke yena Mathwala wa
gagwe. Morwa yo morwe wa mosadi yst mongwe wa
yena Mafatša, a be a ka fodula na empaga
se mosadi wa gagwe ke mōšegēla, monna wa gage yo
mogolo ke mathwala wa gagwe.

Mosadi le ge aile a fisa tša gagwe dipitšā se
tšeba ga botse gore go tšhatleēla mosadi ke gore mo-
sadi o swanetšē goba mōšadi wa dilō tša lapa
lagagwe. Ge a fagite bušūša a swanēla gōkō-
na mathwala wa gagwe, o swanetšē go fēla a
phatša letelo ya mathwala wa gagwe. Ke molaš
le ge mathwala wa betši ana le betši ba buntši
ka moka ge bōna ba swanetšē go motšolēla bu-
ušwa, le ge ba a pea tša bōna.

Go tšhatleēla betši dipitšā tša bōna a segore,
betši ba swanetšē goribēga mogogo wa mathwala
wa bōna, ka moka ge bōna ba swanetšē go
motšolēla. Mabēlē a tšhemo ya gagwe o swane-
tšē go ntšhagantšē betši ge a bōna gore a bōna
mabēlē a fēla, ke moka bu pea mabēlē a bra-
tswala wa bōna. Ngwetši yowe a sa tšole-
lego mathwala wa gagwe molato ke wa gagemat-
swala wa gagwe le yena a ka rene a mofa
ke bēlē ge a efa betši.

Telega gore go tšhage tšaba ya mohuta owe,
ge mathwala wa ngwetši a bōna gore ngwetši
o ja a mokona tša goja, a botšā batšwadi ba

835

K34/82

116*

ngwetši gore ka morana le seke la matšala
 ge le kwa ngwana wa lena a boléla gore
 una ke morona sa ditšeng tšāka, ga ntšolele
 lena nka se mofe. Batswadi ge baka boléla
 le ngwana wa bōna, a seke a kwa ke moka
 ba molesetšā, le yēna le ge ngwana a lla matšala
 la wa gagwe o tla fokomola.

Mabele a motšholo ke panna, a lewe Kapera
 a letetši mabaka a bathata, ke gore mabaka
 a Hala, ke moka a belé basadi ba we ekegobe-
 tši ba gagwe. Ngwana wa moruwe ga babe fēla
 ge matšala a o kwa ditšogoto tšā gagwe dilla
 o kwa botšhōko, bjale a ka seke a ntšha ditšho-
 ro a fa ngwetši ka baka la goribēga tšo. Se
 we a se dirago, o tla bitšā bana ba ngwanagwe
 ke moka a tla a ja nabo.

Pelo ya matšala wa gagwe e a baba bjale
 o a tšha gore a ka ntšha ditšhoro a fa
 ngwetši wa le ja ka pitšā gore a fagêlê ditšho-
 go tšā gagwe, ka baka le gore betši bala ba mō-
 tšolélago ba ka belaela, bare, rena se mangōba
 bokamone ke gōlesa.

ENDS 835.